

МІГРАЦІЙНИЙ ПРОФІЛЬ УКРАЇНИ

за 2017 рік

ЗМІСТ

Передмова	3
Загальна інформація	4
Вступ	5
I. Соціально-економічні передумови міграції в Україні	
1.1. Демографічна ситуація	6
1.2. Економічне становище	9
1.3. Рівень життя населення	14
1.4. Ринок праці	20
II. Міграційна політика	
2.1. Законодавство у сферах міграції	26
2.2. Функції органів державної влади у сфері міграції	31
2.3. Функції місцевих органів влади у сфері міграції	34
III. Міграційна ситуація в Україні	
3.1. Внутрішня міграція	36
3.2. Внутрішньо переміщені особи	39
3.3. Поїздки громадян України за кордон	43
3.4. Еміграція	52
3.5. Іноземці та особи без громадянства	54
3.6. Імміграція	60
3.7. Нелегальна міграція	61
3.8. Протидія торгівлі людьми	69
3.9. Шукачі захисту	72
3.10. Рєадмісія	74
IV. Вплив міграції	83
Висновки	88

ПЕРЕДМОВА

Міграційний профіль України – збірник аналітичної та статистичної інформації про міграцію в Україні, започаткований у рамках виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України в динаміці та у порівнянні з 2014-2016 роками.

Оновлення Міграційного профілю за 2017 рік здійснено Державною міграційною службою України за участю Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства юстиції України, Національного банку України, Пенсійного фонду України, Національної поліції України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної судової адміністрації України.

Міграційний профіль містить набір даних про основні події у сфері міграції в Україні та пов'язаних сферах діяльності за певний період часу, що дозволяє використовувати його у якості одного з інструментів для розробки певних напрямів державної політики у демографічній, соціальній та фінансовій сферах, визначення комплексних підходів стосовно регулювання ринків праці та капіталу тощо.

Зважаючи на те, що до державного регулювання сфер міграції причетні низка органів як державної, так і місцевої влади, Міграційний профіль може використовуватись ними для визначення власної стратегії розвитку з огляду на можливі наслідки для інших сфер діяльності.

Також Міграційний профіль буде корисним і для студентів ВНЗ, учнів шкіл та пересічних громадян, оскільки він дає змогу не лише констатувати наявні в Україні міграційні процеси, а й надає інформацію щодо обставин, які впливають на їх формування.

Державна міграційна служба України висловлює щире подяку всім фахівцям та органам влади, які долучилися до оновлення Міграційного профілю, за надану інформацію та підтримку під час підготовки цього тексту.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Мапа України

Столиця:	Київ
Площа:	603 500 км ²
Кордони:	Загальна протяжність - 6 992 км, сухопутного кордону - 5 637 км, морського - 1 355 км. Кордон з Російською Федерацією – 2 295,04 км, Молдовою – 1222 км, Білоруссю – 975,2 км, Румунією – 613,8 км, Польщею – 542,39 км, Угорщиною – 136,7 км, Словаччиною – 97,9 км.
Населення:	42 386,4 тис. осіб на кінець 2017 року
Етнічні групи:	Українці – 77,8%, росіяни – 17,3%, білоруси – 0,6%, молдовани – 0,5%, кримські татари – 0,5% (за даними перепису населення 2001 року)
Мови:	Державна мова – українська
Форма правління:	Республіка
ВВП	70 224,3 грн. у розрахунку на одну особу в 2017 році
Індекс людського розвитку	0,751 у 2017 році
За розміром території	Україна займає 45-е місце у світі та 2-е – у Європі

ВСТУП

2017 рік став для України роком міграційної свободи, адже нарешті, з 11 червня, громадяни України змогли в'їжджати до країн Європейського Співтовариства без необхідності отриманні віз.

Цій події передували тривала співпраця з європейськими та міжнародними інстанціями, великий обсяг внутрішньої роботи та реформ.

І як наслідок, довгоочікуваний «безвіз» з країнами-членами ЄС настав з 11 червня 2017 року.

Трішки раніше, з 1 червня 2017 року, запрацювала угода з Туреччиною, за якою цю країну громадяни України можуть відвідувати за ID-картками, тобто без наявності закордонних паспортів.

Таким чином, в 2017 році міграційні можливості для громадян України значно розширилися і спростилися.

Внутрішня ситуація в Україні у 2017 році продовжила позитивний розвиток, однак його темпи, на тлі військового протистояння військовій агресії Російської Федерації, не набули відчутності для населення.

Демографічна криза з кожним роком стає все більш відчутною для України, а розширення міграційних можливостей для громадян України призвело до стрімкого відтоку кваліфікованої робочої сили до країн-членів Європейського Союзу.

I. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Демографічна ситуація

Демографічна ситуація характеризує відтворення населення за його основними структурними елементами, а демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави.

Соціально-демографічна ситуація в державі формується залежно від розвитку процесів відтворення населення та міграційних процесів. За роки незалежності України населення держави скоротилося на понад 9 млн осіб. Якщо у 1991 році в Україні мешкало понад 51 млн осіб, то на кінець 2017 року кількість наявного населення України становила близько 42,584 млн осіб.

Упродовж 2017 року чисельність населення зменшилася на 198,1 тис. осіб, у тому числі міського – на 111,3 тис., сільського – на 86,8 тис., що дорівнює населенню таких міст України як Біла Церква, Краматорськ, Маріуполь чи Керч.

Взагалі тенденція скорочення населення України спостерігається, починаючи з 1992 року.

У 2017 році, порівняно із 2016 роком обсяг природного скорочення збільшився на 11,6 тис. осіб, що дорівнює чисельності таких містечок як Соледар, Ічня чи Жидачів.

Таблиця 1. Динаміка наявної чисельності населення України

тис. осіб

Рік	Кількість наявного населення		Кількість народжених	Кількість померлих	Природний прибуток/ убуток
	всього	% до попереднього року			
1990	51 838,5	0,0	0,0	0,0	0,0
1991	51 944,4	0,2	657,2	629,6	27,6
1992	52 056,6	0,2	630,8	669,9	-39,1
1993	52 244,1	0,4	596,8	697,1	-100,3
1994	52 114,4	-0,2	557,5	741,7	-184,2
1995	51 728,4	-0,7	521,6	764,7	-243,1
1996	51 297,1	-0,8	492,9	792,6	-299,7
1997	50 818,4	-0,9	467,2	776,7	-309,5
1998	50 370,8	-0,9	442,6	754,2	-311,6
1999	49 918,1	-0,9	419,2	719,9	-300,7
2000	49 429,8	-1,0	389,2	739,2	-350,0
2001	48 923,2	-1,0	385,1	758,1	-373,0
2002	48 457,1	-1,0	376,5	746,0	-369,5
2003	48 003,5	-0,9	390,7	754,9	-364,2
2004	47 622,4	-0,8	408,6	765,4	-356,8
2005	47 280,8	-0,7	427,3	761,3	-334,0

2006	46 929,5	-0,7	426,1	782,0	-355,9
2007	46 646,0	-0,6	460,4	758,1	-297,7
2008	46 372,7	-0,6	472,7	762,9	-290,2
2009	46 143,7	-0,5	510,6	754,5	-243,9
2010	45 962,9	-0,4	512,5	706,7	-194,2
2011	45 778,5	-0,4	497,7	698,2	-200,5
2012	45 633,6	-0,3	502,6	664,6	-162,0
2013	45 553,0	-0,2	520,7	663,1	-142,4
2014	45 426,2	-0,3	503,7	662,4	-158,7
2015	42 759,7 ¹	-5,9	411,82	594,82	-183,0
2016	42 584,5 ²	-0,4	397,02	583,62	-186,5
2017	42 386,4	-0,5	364	562,1	-198,1

¹ Без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Природний рух населення у 2017 році характеризувався суттєвим перевищенням числа померлих над живонародженими: на 100 померлих – 65 живонароджених, тоді як роком раніше - 68.

Основним чинником, що обумовлює скорочення чисельності населення України, є низькі темпи його відтворення, які характеризуються тенденціями зростання депопуляції (смертність перевищує народжуваність), що не забезпечує навіть простого заміщення поколінь.

Аналіз статистичних даних свідчить, що рівень народжуваності неухильно знижується, незважаючи на тенденцію зменшення смертності немовлят до року. При цьому починаючи з 2008 року зменшується рівень смертності, але рівень народжуваності не в змозі його покрити, тому спостерігається збільшення рівня природного убутку населення.

Зниження народжуваності — загальна історична тенденція, притаманна як високорозвинутим країнам, так і країнам, що перебувають на перехідному етапі. Крім формування несприятливої демографічної ситуації, це також має негативні соціально-економічні наслідки.

Серед головних причин процесу депопуляції – старіння населення та зниження народжуваності. До цього призводить одночасне скорочення чисельності населення та зміна його складу і структури.

Так, склад населення України характеризується суттєвою гендерною диспропорцією. Чисельна перевага жінок над чоловіками у складі населення України спостерігається з 36 років і з віком збільшується.

Чисельність чоловіків на 1 січня 2018 року становила 19558,2 тис. осіб, а жінок – 22658,6 тис.; у розрахунку на 1000 чоловіків припадає 1159 жінок (у міських поселеннях – 1180, у сільській місцевості – 1112).

Зважаючи на викладене, густота населення України також стрімко знижувалася і у 2017 році була найнижчою за всі роки незалежності, оскільки зменшилася із 86,1 осіб та 1 км. кв. у 1990 році до 70,2 осіб на км. кв. у 2017 році (таблиця 4).

Табл. 2. Щільність населення України

(на 1 січня, тис. осіб)

№ з/п	Рік	Кількість наявного населення	Площа, кв. км.	щільність населення, тис. осіб на 1 кв. км.
1	2	3	4	5
1	1991	51 944,4	603 500	86,1
2	2014	45 426,2	603 500	75,3
3	2015	42 759,7	603 500	70,9
4	2016	42 584,5	603 500	70,6
5	2017	42 386,4	603 500	70,2

При цьому за даними ООН на липень 2016 року, за густотою населення Україна посідала 142 місце у світі, хоча у 2005 році – займала 118 місце.

Наявна щільність населення України майже удвічі перевищує середню щільність Земної поверхні, рівень якої у 2017 році становив 49,5 осіб на 1 кв.км.

Структура населення за віковими групами свідчить про зростання частки осіб віком понад 60 років. Так, у 1991 році частка осіб, старше 60 років становила 18,7 %, а у 2017 році 22,5%, хоча чисельність цієї вікової групи майже не змінилася: у 1991 році – 9,631 млн осіб, у 2017 році – 9,546 млн осіб.

Питома вага вікової групи населення до 15 років у 1991 році становила 11,762 млн осіб, а у 2017 році 6,887 млн осіб. Тобто кількість дітей за 16 років зменшилася в 1,7 разів, майже вдвічі, хоча відносна цієї вікової групи за такий же період зменшилася на 6,6%.

Впродовж 2013-2015 років частка найбільш активного населення вікової групи 16-59 років постійно зменшувалася на 0,4%. Проте у 2016 та 2017 роках негативна динаміка зросла до 0,5%.

За рахунок зменшення найбільш активної групи населення (16-59 років) зростали частки вікових груп до 15 років і від 60 і більше. При цьому, частка вікової групи 60 і більше років перевищує частку вікової групи до 15 років на 5,3%.

Вікова структура населення України має регресивний тип демографічної структури, для якої характерна висока частка людей похилого віку, та низька частка дітей.

**Таблиця 3. Динаміка структури постійного населення
України за віковими групами**

Рік	Усього, тис. осіб	Вікові групи населення					
		0-15 років		16-59 років		60 років і старше	
		тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %
1991	51 623,5	11 762,1	22,8	30 230,3	58,6	9 631,1	18,7
2013	45 372,7	7 047,7	15,5	28 622,9	63,1	9 702,1	21,4
2014	45 245,9	7 120,1	15,7	28 372,5	62,7	9 753,3	21,6
2015	42 759,7 ¹	6 816,0	15,9	26 613,3	62,3	9 330,4	21,8
2016	42 590,9 ¹	6 856,3	16,1	26 317,4	61,8	9 417,2	22,1
2017	42 414,9	6 887,0	16,2	25 982,0	61,3	9 545,9	22,5

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності постійного населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

Незважаючи на зазначені вище негативні факти демографічного становища в Україні, за даними Держстату середня очікувана тривалість життя в Україні підвищувалася.

Так, середня тривалість життя у 1991 році була 69 років, у 2016 році – 71,68 років, а у 2017 році – 71,98 років. Очікувана тривалість життя чоловіків у 1991 році – 64,6 року, у 2016 році – 66,73 років, а у 2017 році – 67,02 роки. Очікувана тривалість життя жінок у 1991 році – 74,2 року, у 2016 році – 76,46 року, а у 2017 році – 76,78 роки.

Різниця у тривалості життя жінок і чоловіків у 2016 році становила 9,73 років, а у 2017 році – зросла до 9,76 років. Таку тенденцію можна спостерігати на всьому просторі колишнього Радянського союзу. У Європі різниця у тривалості життя жінок і чоловіків становить 4-5 років.

Таким чином, Україна наразі, за рахунок старіння населення і низького рівня народжуваності, швидкими темпами наближається до демографічної кризи, що матиме наслідки і на економічну сферу, через зниження обсягу внутрішнього ринку та чисельності робочої сили.

1.2. Економічне становище

Уже 2 роки поспіль в Україні спостерігається економічне зростання. Процеси перетворень в економіці мали позитивний характер, що має стати основою для подальшого відновлення економіки впродовж наступних років.

Звичайно, що у гривневому еквіваленті ВВП на душу населення постійно зростає, але за оцінками Світового банку, у доларовому еквіваленті (США), ВВП на душу населення в Україні у 2014 році становив 3 014,6 дол. США, у 2015 році – 2 115,4 дол. США, у 2016 році – 2 185,9 дол. США та у 2017 році – 2 640,3 дол. США.

При цьому, у передвоєнний 2013 рік рівень ВВП на душу населення у дол. США в Україні становив 4 030,3.

На відміну від 2014-2015 років, джерелами зростання є не зовнішні чинники, а внутрішні: інвестиційний та споживчий попит. Водночас негативний вплив зовнішніх чинників вдалось практично знівелювати. Суттєвим фактором покращення економічної динаміки стали і започатковані структурні зміни, спрямовані на дерегуляцію підприємницької діяльності, поліпшення бізнес-клімату, підвищення ефективності управління державними інвестиціями та державним сектором економіки, успішна реалізація положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема, в частині створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, а також активна діяльність Уряду у сфері зовнішньоторговельної політики, які дали змогу більшості економічних агентів успішно пройти адаптаційний період і пристосуватись до нових умов функціонування економіки.

Таблиця 4. Динаміка номінального ВВП України за 2014-2017 роки, у грн.

№ з/п	Рік	Розмір ВВП, млн грн	Відношення до показника минулого року		Розмір ВВП на душу населення, грн	Відношення до показника минулого року	
			абсолютне, млн грн	відносне, %		абсолютне, грн	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2014	1 586 915	121 717	+8,3	35 834,0	2 939,00	+8,6
2	2015	1 988 544	401 629	+25,3	46 210,2	9 509,00	+25,8
3	2016	2 383 182	394 638	+19,8	55 853,5	9 435,00	+20,3
4	2017	2 982 920	599 738	+25,2	70 224,3	14 370,8	+25,7

Внаслідок зростання обсягів ВВП, зростав показник розміру ВВП на душу населення, але враховуючи той факт, що розміри ВВП постійно збільшувалися, а чисельність населення України постійно зменшувалися, то розмір ВВП на душу населення зростав більш швидкими темпами ніж обсяги самого ВВП (таблиця 4).

Задля порівняння простоти ведення підприємницької діяльності між країнами світу Світовим банком щорічно розраховується індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), який показує рівень економічної свободи в економіках країн світу, а також дає змогу оцінити можливість самореалізації населення.

За цим показником Україна впродовж 2014-2017 років займала далеко не найкращі позиції.

Так, у 2014 році Україна посідала 112 місце у рейтингу Doing Business, у 2015 році – 87 місце, у 2016 році – 83 місце, у 2017 році – 80 місце.

Проте якщо проглянути окремі показники, які формують індекс Doing Business (таблиця 5), то виходить, що ряд важливих показників, таких як «Отримання дозволів на будівництво», «Підключення до електропостачання»,

«Ліквідація підприємств» практично не зазнали змін впродовж останніх 3-4 років.

**Таблиця 5. Динаміка рейтингової оцінки умов ведення бізнесу
Doing Business в Україні за 2014-2017 роки**

Категорії	2014	2015	2016	2017
Реєстрація підприємств	47	76	30	20
Отримання дозволів на будівництво	41	70	140	140
Підключення до електропостачання	172	185	130	130
Реєстрація власності	97	59	61	63
Кредитування	13	17	19	20
Захист інвесторів	128	109	88	70
Оподаткування	164	108	107	84
Міжнародна торгівля	148	154	109	115
Забезпечення виконання контрактів	45	43	98	81
Ліквідація підприємств	141	148	150	150

Таким чином, ці показники, які сьогодні тягнуть український бізнес донизу, є найбільш монополізовані та

Важливим показником, який відображає зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді порівняно з базисним, є Індекс споживчих цін (ІСЦ) який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.

Розрахунки ІСЦ проводяться на основі даних про ціни, одержаних шляхом реєстрації цін (тарифів) на споживчому ринку, та даних національних рахунків щодо витрат домогосподарств на кінцеве споживання по країні в цілому на рівні розділів, груп і класів за Класифікацією індивідуального споживання за цілями. Для подальшого розподілу використовується деталізована інформація щодо споживчих грошових витрат домогосподарств за результатами обстежень умов життя домогосподарств.

Згідно даних Держстату у 2017р. індекс споживчих цін становив 113,7%, у 2016 році – 112,4%, у 2015 році – 143,3% та у 2014 році – 124,9%.

Уповільнення темпів інфляції дає змогу наразі стверджувати про достатню керованість цінових процесів на внутрішньому ринку та позитивний вплив на тривалі очікування суб'єктів господарювання.

Позитивними рисами соціально-економічного розвитку України у 2017 році було збільшення обсягів внутрішнього ринку на 23%, зростання аж на 42% обсягів будівельних робіт, збільшення вантажообігу на 6%.

У 2017 році також відбулося зростання середньомісячної зарплати на 37% - до 7,1 тис. грн., але разом з тим зріс і обсяг заборгованості із виплати зарплати на 32%, який практично нівелює рівень зростання заробітної плати.

Таблиця 6. Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку України

	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	за рік	до 2013 року, %	за рік	до 2014 року, %	за рік	до 2015 року, %	за рік	до 2016 року, %
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн.грн.	1 066769,4	106	1 351 374,7	126,7	1 565 332,5	115,8	1 926 868,0	123,1
Обсяг продукції сільського господарства, млн.грн.	370 800,00	120,4	544 193,00	146,8	631 105,00	116	690895	109,47
Обсяг виконаних будівельних робіт, млн.грн.	50 228,70	85,3	55917,5	111,3	70942,4	126,9	101074,6	142,47
Вантажообіг, млн. ткм	335 151,70	88,4	315341,8	94,1	323473,9	102,6	343057,1	106,05
Пасажирооборот, млн. пас. Км	106 147,80	82,6	97280,7	91,6	102239,4	105,1	99277,7	97,10
Експорт товарів, млн. дол. США	50 113,60	87,3	34523,3	68,9	44885,4	130	39486,1	87,97
Імпорт товарів, млн. дол. США	49 820,40	71,1	34273,8	68,8	44548,1	130	44697,6	100,34
Сальдо (+, -), млн. дол. США	293,2	102,3	249,5	85,1	337,3	135,2	-5211,5	-1545,06
Оборот роздрібної торгівлі, млн. грн.	903 534,50	120,2	1 018778,2	112,8	1159271,9	113,8	816553,5	70,44
Середньомісячна номінальна заробітна плата 1-го працівника, грн.	3 476	107,5	4 195	120,7	5 183	123,6	7104	137,06
Заборгованість із виплати заробітної плати – всього, млн. грн.	2 436,80	239	1 880,80	77,2	1 791,00	95,2	2368,4	132,24
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	512,2	105	490,8	95,8	390,8	79,6	354,4	90,69

Вперше за останні 4 роки в Україні сальдо зовнішньої торгівлі досягло від'ємного значення – 5 211,5 млн дол. США, тоді як за попередні 3 роки сума позитивного сальдо склала 880 млн дол. США (таблиця 7), що призводить до виведення валюти з України та появи необхідності у її залученні від зовнішніх кредитних установ для закупівлі вкрай необхідних товарів, робіт і послуг.

Також у 2017 році знизилися обсяги пасажирообороту – майже на 3%, обсяг експорту знизився на 12%, на 30% зменшилися обсяги роздрібної торгівлі.

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 166 країн світу. Інформацію щодо показників зовнішньої торгівлі товарами з найбільшими торговими партнерами у 2017 році наведено в таблиці 7.

Таблиця 7. Інформація щодо показників зовнішньої торгівлі товарами з найбільшими торговими партнерами України

	Експорт		Імпорт		
	тис.дол. США	у % до 2016	тис.дол. США	у % до 2016	Сальдо
Усього	43 264 736,0	119,0	49 607 173,9	126,4	-6342437,9
у тому числі					
Австрія	535 169,5	148,1	484 467,7	104,2	50701,7
Алжир	535 425,7	226,1	5 572,7	81,8	529853,0
Бельгія	456 225,1	181,4	522 962,0	116,2	-66736,9
Білорусь	1 142 896,9	126,5	3 205 313,2	115,4	-2062416,2
Велика Британія	480 025,7	151,1	798 949,8	112,6	-318924,1
Єгипет	1 831 312,9	80,8	77 030,2	158,1	1754282,8
Ізраїль	604 612,7	123,8	167 878,8	90,8	436733,9
Індія	2 205 656,2	115,9	561 279,0	115,5	1644377,2
Іран, Ісламська Республіка	552 584,7	78,4	70 059,9	175,4	482524,8
Іспанія	1 260 055,3	125,4	579 038,2	115,6	681017,1
Італія	2 469 477,2	128,0	1 625 007,3	119,6	844469,9
Китай	2 039 327,6	111,3	5 648 673,9	120,5	-3609346,3
Литва	374 177,6	144,9	679 832,8	138,0	-305655,2
Молдова, Республіка	707 583,5	147,1	106 719,5	224,1	600864,0
Нідерланди	1 676 127,4	168,4	643 673,2	117,7	1032454,3
Німеччина	1 754 185,7	123,2	5 445 028,2	126,1	-3690842,5
Польща	2 724 589,7	123,8	3 453 816,5	128,2	-729226,8
Російська Федерація	3 936 464,3	109,6	7 204 013,0	139,9	-3267548,7
Румунія	841 609,8	117,4	458 027,5	120,3	383582,3
Саудівська Аравія	517 239,8	87,2	182 948,5	131,2	334291,2
Словаччина	656 023,2	139,2	508 682,2	117,0	147341,1
США	828 136,7	194,1	2 524 641,3	149,6	-1696504,6
Туреччина	2 519 134,4	122,9	1 262 526,8	114,9	1256607,6
Угорщина	1 326 389,2	126,0	1 152 307,5	143,7	174081,6
Франція	419 052,1	92,4	1 563 751,8	102,2	-1144699,7
Чехія	715 165,1	127,5	869 534,6	132,8	-154369,4
Швейцарія	182 314,5	172,1	1 682 171,1	171,0	-1499856,6
Японія	217 927,9	117,6	723 506,2	131,1	-505578,3

Основу товарної структури українського експорту складали недорогоцінні метали та вироби з них (23%), продукти рослинного походження (21,3%), чорні метали (20%), зернові культури (15%), жири та олії тваринного або рослинного походження (10,6%), машини, обладнання та механізми (9,9%) та мінеральні продукти (9,1%).

Основою українського імпорту у 2017 році стали мінеральні продукти, у тому числі нафтопродукти (25%), машини, обладнання та механізми (20%), продукція хімічної промисловості (13%) та реактори ядерні, котли і машини (11,7%).

Таблиця 8. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами

(млн.до США)л.

	Усього ¹	Країни СНД	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт							
2014 ²	53901,7	14882,3	17002,9	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015 ²	38127,1	7806,1	13015,2	12378,9	3803,3	785,6	13,6
2016 ²	36361,7	6031,5	13496,3	11796,3	3865,1	735,2	18,3
2017 ²	43264,7	6916,4	17533,4	12967,3	4047,7	1207,9	71,9
Імпорт							
2014 ²	54428,7	17276,9	21069,1	10848,3	679,9	3021,5	182,2
2015 ²	37516,4	10485,5	15330,2	7235,8	601,7	2336,6	169,6
2016 ²	39249,8	8565,4	17140,8	8920,5	553,9	2594,8	120,6
2017 ²	49607,2	11477,9	20799,4	10679,4	719,0	3615,6	151,4

¹ З урахуванням не розподілених обсягів товарів.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Як видно із географічної структури зовнішньої торгівлі товарами Україна заробляє на експорті товарів у країни Азії та Африки, натомість з країнами інших континентів Україна має від'ємне торгівельне сальдо.

Таким чином, основні внутрішні та зовнішні оціночні показники розвитку держави свідчать, що у 2017 році в Україні економічна ситуація почала покращуватися, але великі значення від'ємного зовнішньоторгівельного сальдо на фоні значного скорочення обсягів роздрібної торгівлі можуть нівелювати усі позитивні напрацювання.

1.3. Рівень життя населення

В Україні підвищувався розмір середньомісячної номінальної заробітної плати. Зокрема, середньомісячна номінальна заробітна плата в Україні зросла з 3 480 грн у 2014 році до 7 104 грн у 2017 році.

Аналіз середньомісячної номінальної заробітної плати у розрізі регіонів України свідчить, що у 2017 році її найвищі розміри спостерігались у регіонах, в яких до 2017 року були найнижчі темпи росту. Лідером змін була Тернопільська область – ріст зарплати на 50,3%. Ще 15 регіонів України мали темпи росту середньомісячної зарплати більш як на 40%. І лише 9 регіонів України мали темпи росту середньомісячної зарплати менш як на 40%.

Найнижчі темпи росту показали ті регіони, які до цього були в лідерах, зокрема це місто Київ (28,8%), Донецька (29,6%), Запорізька (35,1%), Дніпропетровська (36,7%) області, хоча у сумовому вираженні, ці регіони залишилися на лідируючих позиціях (таблиця 9).

До видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці у 2017 році відносилися працівники професійної, наукової та технічної діяльності, сфери інформації та телекомунікацій, фінансових та страхових установ, авіаційного транспорту, а серед промислових видів діяльності – підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів, з виробництва основних

фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, де заробітна плата перевищила середній показник по економіці в 1,4–4,4 раза.

Таблиця 9. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні

	2014		2015		2016		2017	
	грн	у % до 2013 року	грн	у % до 2014 року	грн	у % до 2015 року	грн	у % до 2016 року
Україна*	3 480	106,0	4 195	120,5	5 183	123,6	7 104	137,1
АР Крим	...	...	...	...	...	...		
Вінницька	2810	106,0	3396	120,9	4189	123,3	6121	146,1
Волинська	2721	105,5	3291	120,9	4047	123,0	5849	144,5
Дніпропетровська	3641	109,1	4366	119,9	5075	116,2	6939	136,7
Донецька	3858	102,7	4980	129,1	5989	120,3	7764	129,6
Житомирська	2763	107,9	3271	118,4	4000	122,3	5836	145,9
Закарпатська	2744	107,5	3381	123,2	4298	127,1	6355	147,9
Запорізька	3432	109,2	4200	122,4	5080	121,0	6863	135,1
Івано-Франківська	2875	107,3	3402	118,4	4202	123,5	6074	144,5
Київська	3489	104,1	4153	119,0	5229	125,9	7188	137,5
Кіровоградська	2789	106,9	3282	117,7	3974	121,1	5792	145,8
Луганська	3377	101,2	3427	101,5	4637	135,3	5862	126,4
Львівська	2961	106,2	3646	123,1	4559	125,0	6391	140,2
Миколаївська	3344	108,1	3984	119,1	4887	122,7	6709	137,3
Одеська	3129	106,2	3897	124,5	4809	123,4	6542	136,0
Полтавська	3179	106,4	3783	119,0	4621	122,2	6551	141,8
Рівненська	3033	106,6	3573	117,8	4364	122,2	6013	137,8
Сумська	2877	106,5	3449	119,9	4131	119,8	5946	143,9
Тернопільська	2527	107,1	2994	118,5	3695	123,4	5554	150,3
Харківська	3143	105,7	3697	117,6	4448	120,3	6244	140,4
Херсонська	2617	106,2	3123	119,3	4046	129,6	5842	144,4
Хмельницька	2878	109,0	3371	117,1	4043	119,9	5938	146,9
Черкаська	2829	105,5	3360	118,8	4148	123,4	6042	145,7
Чернівецька	2578	103,8	3050	118,3	3828	125,5	5621	146,9
Чернігівська	2690	107,4	3295	122,5	4002	121,4	5636	140,8
м.Київ	5376	107,4	6732	125,2	8648	128,5	11135	128,8
м. Севастополь			...	...	...	...	...	...

* За 2014 рік дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався на підприємствах поштової та кур'єрської діяльності, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, тимчасового розміщування й організації харчування,

водопостачання; каналізації, поводження з відходами, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів і не перевищував 76,2% від середнього рівня по економіці.

Середній розмір оплати праці в усіх регіонах був вище рівня мінімальної заробітної плати, разом з тим лише у трьох з них заробітна плата перевищила середню по Україні: м.Київ – 11135 грн, Донецька область – 7764 грн та Київська область – 7188 грн.

Найнижчий рівень заробітної плати, який не перевищував 80% від середнього по економіці, спостерігався в Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

У 2017 році розміри прожиткового мінімуму збільшилися із 1 544 грн, встановлених з грудня 2016 року до 1 700 гривень.

На 2018 рік розмір прожиткового мінімуму на одну особу (у розрахунку на місяць) встановлено у розмірі 1 700 гривень.

Таблиця 10. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів¹

*(за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)
(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя)*

	2014	2015	2016	2017
Розподіл населення (%) за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць, грн.				
до 1920,0	51,7	35,3	18,4	6,9
1920,1–2280,0 ³	16,5	17,6	16,0	7,7
2280,1–2640,0	11,7	15,9	16,4	11,0
2640,1–3000,0	7,8	11,4	13,6	11,0
3000,1–3360,0	4,6	6,7	10,0	10,7
3360,1–3720,0	2,5	4,4	7,9	10,8
3720,1–4080,0 ³	5,2	8,7	17,7	9,3
4080,1–4440,0	...	...	...	6,3
4440,1–4800,0	...	...	...	6,4
4800,1–5160,0	...	...	...	5,1
понад 5160,0	...	...	...	14,8

З 1 січня 2017 року вдвічі підвищено мінімальну заробітну плату до 3 200 гривень (що перевищує прожитковий мінімум для працездатних осіб удвічі). З 1 січня 2017 року, відповідно до показників Державного бюджету України на 2017 рік, прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць складає 1544 гривні.

У січні – грудні 2017 року призначено субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово–комунальних послуг 8809,3 тис. домогосподарств, із них у

міських поселеннях - 6026,5 тис. домогосподарств, у сільській місцевості - 2782,8 тис.

Загальна сума призначених субсидій у січні – грудні 2017 року становила 3980,1 млн. грн, з неї у міських поселеннях – 2811,1 млн. грн, у сільській місцевості – 1169,0 млн. гривень.

Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство у грудні 2017 року становив 993,4 грн (у листопаді – 540,3 грн).

Крім того, у січні – грудні 2017 року 811,5 тис. домогосподарств було призначено субсидії готівкою на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, з них у міських поселеннях - 158,6 тис. домогосподарств, у сільській місцевості - 652,9 тис. домогосподарств.

Середній розмір призначеної у грудні 2017 року субсидії цього виду на одне домогосподарство становив 2545,7 грн (у листопаді – 2673,1 грн).

У січні – грудні 2017 року загальна сума субсидій готівкою, отриманих домогосподарствами для відшкодування витрат на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, становила 2247,3 млн. грн.

У грудні 2017 року населенням країни сплачено за житлово-комунальні послуги 8,9 млрд. грн, що становило 82,3% нарахованих за цей період сум. За електроенергію – відповідно 2,6 млрд. грн і 99,1%.

На кінець грудня 2017 року заборгованість населення зі сплати за газопостачання становила 12,4 млрд. грн, за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 11,1 млрд. грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 3 млрд. грн, за централізоване водопостачання та водовідведення – 1,8 млрд. грн, за вивезення побутових відходів – 0,4 млрд. грн, за електроенергію – 3,6 млрд. гривень.

Одним із найважливіших показників добробуту життя населення є наявність власного житла. У 2013 році темпи росту житлового фонду України (таблиця 11) були удвічі повільнішими ніж у 2010-2012 роках, про що свідчить динаміка середньої площі, яка припадає на одного жителя. 2014 рік демонструє значне зменшення загальної площі житлового фонду у розрахунку на одну особу. Проте у 2015 року показник підвищується на 0,3%.

Рівень комфорту житлового фонду України впродовж указанного періоду також покращувався приблизно рівномірно. А от питома вага загальної площі, обладнаної газом, з 2016 року навпаки – погіршилася на 0,2 % порівняно з 2015 роком.

При цьому, такі показники комфорту житла як наявність водопроводу, каналізації, опалення і гарячим водопостачанням є досить низькими, оскільки охоплюють лише половину від усього житлового фонду.

Таблиця 11. Житловий фонд України і умови проживання у 2014-2017 роках¹

Рік	Загальна площа житлових приміщень ² , млн. м ²	Загальна площа житлового фонду у розрахунок на одну особу ² , м ²	Питома вага загальної площі обладнаної ² , %				
			водопроводом	каналізацією	опаленням	газом	гарячим водопостачанням
2014	966,1	22,6	60,3	57,2	68,2	83,3	46,8
2015	973,8	22,9	60,8	58,8	68,7	83,3	47,0
2016	977,9	23,1	61,2	59,2	68,9	83,1	47,0
2017	984,8	23,3	61,8	59,8	69,1	83,1	47,5

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² За оцінкою Держстату.

Інший міжнародний показник, що характеризує якість життя населення, є «Індекс людського розвитку» (ІЛР), який щорічно розраховується Організацією Об'єднаних Націй.

При складанні Індексу враховуються три базових виміри людського розвитку: очікувана тривалість життя при народженні відображає здатність вести довге і щасливе життя; середня тривалість навчання і очікувана тривалість навчання відображають здатність опановувати знання; валовий національний дохід на душу населення відображає здатність досягти гідного рівня життя.

Крім того, додатково враховуються дані про рівні соціальної захищеності, показники здоров'я і культурного розвитку населення, стану злочинності, охорони навколишнього середовища, участі людей у прийнятті рішень.

Відповідно до інформації з доповіді, п'ятірку країн із найвищим рівнем людського розвитку у світі сформували Норвегія, Австралія, Швейцарія, Німеччина та Данія. США опинилися на десятому місці. Російська Федерація посіла в рейтингу 49 місце, Білорусь – 52, Казахстан – 56, Грузія 70, а Азербайджан – 78. Україна разом із Вірменією ділять 84 позицію в списку із 188 країн.

2015 року Україна за індексом людського розвитку посіла 81 місце із 188 країн (2014-го — 83, 2010-го — 69) із значенням індексу - 0,747 і, за оцінками фахівців, все ж цей показник належить до категорії високого рівня людського розвитку.

У 2016 році Україна посіла 84-те місце серед 188 країн і територій. Ця оцінка відображала реальний стан справ в Україні, оскільки на її території триває збройний конфлікт та її органи влади важко працюють над модернізацією своїх економічних, політичних і соціальних інститутів.

За 2017 рік Україна отримала значення ІЛР 0,751, що є нижчим за середнє значення для країн у групі з високим Індексом людського розвитку, який становить 0,757, та нижчим за середнє значення для країн Європи та Центральної Азії, що складає 0,771.

У період з 1990 по 2017 рр. очікувана тривалість життя при народженні в Україні збільшилась на 2,3 роки, середня кількість років навчання збільшилась на 2,2 роки, а середня кількість років навчання зросла на 2,6 роки. Останнім часом рівень життя в Україні, що визначається валовим національним доходом (ВНД) на душу населення, дещо зріс: приблизно на 9% у 2015-2017 роках.

Таким чином, Україна у 2017 році за індексом ІЛР зайняла 88 місце, що є найнижчим показником за останні 4 роки.

У 2010 році у Доповіді про стан людського розвитку вперше було використано показник Індексу гендерної нерівності (ІГН), який відображає гендерну нерівність у трьох сферах: репродуктивне здоров'я, розширення прав і можливостей та економічна активність. Репродуктивне здоров'я вимірюється з урахуванням рівня материнської смертності та народжуваності серед дівчат-підлітків; розширення прав та можливостей визначається за кількістю парламентських місць, які належать жінкам, а також за наявністю середньої загальної та вищої освіти серед жінок і чоловіків; економічна активність визначається за рівнем участі жінок та чоловіків на ринку праці. ІГН можливо тлумачити як регрес людського розвитку, причиною якого є нерівність у досягненнях серед жінок та чоловіків.

Україна має показник ІГН – 0,285, посідаючи 61 місце серед 160 країн за індексом 2017 року. В Україні жінкам належить 12,3% місць у парламенті, а 94,5% дорослих жінок мають принаймні загальну середню освіту у порівнянні з 95,6% чоловіків.

На кожні 100 000 живонароджених помирає 24 жінки через проблеми, що виникли під час вагітності; показник пологів серед дівчат-підлітків складає 23,8 пологів на 1000 жінок віком 15-19 років.

Участь жінок на ринку праці становить 46,9 % на противагу 63,0 % серед чоловіків. Для порівняння, за цим показником Казахстан та Російська Федерація посідають 43 і 53 позиції, відповідно.

Для молоді гендерний розрив зменшується, але у зрілому віці нерівність зберігається

Отже, рівень життя населення в Україні, як і за попередніх часів її незалежності, залишає бажати кращого.

1.4. Ринок праці

З кожним роком в Україні стрімко зменшується чисельність зайнятого населення. І хоча темпи скорочення чисельності зайнятого населення зменшуються, це не дає приводу до оптимізму.

Найбільше зайнятого населення, порядку 3,5 млн осіб, займаються оптовою та роздрібною торгівлею.

Традиційне друге місце займає галузь сільського господарства, питома вага якої у 2017 році становила 17,1%.

**Таблиця 12. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2017 роках ¹
(КВЕД-2010)**

	2014	2015	2016	2017
	(тис. осіб)			
Усього зайнято	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4
Сільське, лісове та рибне господарство	3091,4	2870,6	2866,5	2860,7
Промисловість	2898,2	2573,9	2494,8	2440,6
Будівництво	746,4	642,1	644,5	644,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3965,7	3510,7	3516,2	3525,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1113,4	998,0	997,2	991,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	309,1	277,3	276,7	276,3
Інформація та телекомунікації	284,8	272,9	275,2	274,1
Фінансова та страхова діяльність	286,8	243,6	225,6	215,9
Операції з нерухомим майном	286,1	268,3	255,5	252,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	456,0	422,9	428,1	415,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	334,3	298,6	304,3	297,9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	959,5 ²	974,5 ²	973,1	979,7
Освіта	1587,7	1496,5	1441,4	1423,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1150,5	1040,7	1030,4	1013,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	221,2	207,9	201,6	199,8
Інші види економічної діяльності	382,2	344,7	345,8	344,6

У промисловості зайнято трохи більше як 15% від загальної чисельності зайнятого населення.

Усі інші галузі економіки мають менш як 10% зайнятого населення.

Упродовж 2016 року на підприємства було прийнято 2057,0 тис. осіб, тоді як звільнено 2299,5 тис. осіб (відповідно 26,1% та 29,2% середньооблікової кількості штатних працівників).

У 2017 році на роботу було прийнято 2 341 тис. осіб, тоді як звільнено – 2 441,1 тис. осіб, у тому числі за скороченням – 151,5 тис. осіб, а інші – у зв'язку з плінністю кадрів.

І у 2016 році і в 2017 році кількість звільнень з роботи значно перевищувала кількість прийнятих на роботу.

При цьому з числа скорочених працівників найвищі темпи займає сфера освіти, з якої у 2017 році було скорочено 42 тис. осіб, або 28% від усіх скорочених працівників. Друге місце зайняла сфера «державного управління й оборони; соціальне страхування» – 20,9 тис. осіб або 14% від загальної чисельності скорочених працівників.

Загальна чисельність економічно активного населення щороку знижується, як знижується і чисельність безробітного населення.

Проте ці тенденції пов'язані не з економічними процесами, а з демографічною кризою (таблиця 13).

Таблиця 13. Економічна активність населення працездатного віку

	Економічно активне населення працездатного віку	Зайняте населення працездатного віку		Безробітне населення (за методологією МОП) працездатного віку	
		тис. осіб	у % до всього населення відповідного віку	тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідного віку
2014	19035,2	17188,1	64,5	1847,1	9,7
2015	17396,0	15742,0	64,7	1654,0	9,5
2016	17303,6	15626,1	64,2	1677,5	9,7
2017	17193,2	15495,9	64,5	1697,3	9,9

Примітка: Дані наведено за результатами вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності за 2014 рік без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Аналіз помісячної динаміки кількості безробітних та потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць свідчить про наявність сезонних особливостей цих показників.

Зокрема, найбільша потреба підприємств у працівниках зазвичай підвищувалася в травні й тривала до жовтня. Натомість кінець і початок року,

зазвичай це грудень-лютий, були найтяжчими для працівників при пошуку робочих місць (таблиця 14).

Табл. 14. Попит та пропозиція робочої сили в Україні
(на кінець звітного періоду)

Рік та місяць	Кількість зареєстрованих безробітних*, тис. осіб	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць, осіб
2014 рік			
Січень	504,9	52,3	97
Лютий	515,7	55,1	94
Березень	492,3	62,5	79
Квітень	474,7	50,1	95
Травень	456,1	50,6	90
Червень	437,5	48,7	90
Липень	433,5	48,8	89
Серпень	426,1	54,8	78
Вересень	418,1	52,6	79
Жовтень	402,7	53,6	75
Листопад	450,6	45,5	99
Грудень	512,2	35,3	145
2015 рік			
Січень	524,4	41,0	128
Лютий	523,1	43,4	121
Березень	506,8	56,2	90
Квітень	486,4	49,9	97
Травень	469,4	48,1	97
Червень	443,9	43,6	102
Липень	427,5	41,6	103

Серпень	414,7	48,3	86
Вересень	407,4	41,3	99
Жовтень	394,1	39,8	99
Листопад	433,5	34,2	127
Грудень	490,8	25,9	189
2016 рік			
Січень	508,6	31,3	162
Лютий	508,2	38,9	131
Березень	467,5	49,9	94
Квітень	434,7	39,6	110
Травень	416,4	45,3	92
Червень	388,9	40,8	95
Липень	369,7	42,4	87
Серпень	355,7	53,9	66
Вересень	341,5	56,9	60
Жовтень	316,2	57,1	55
Листопад	337,9	53,3	63
Грудень	390,8	36,0	108
2017 рік			
Січень	429,0	47,4	91
Лютий	439,4 ²	57,4 ²	77
Березень	406,8	73,5	55
Квітень	374,2	64,3	58
Травень	352,6	69,6	51
Червень	330,2	66,5	50
Липень	319,9	65,3	49
Серпень	311,9	77,0	40

Вересень	303,0	73,4	41
Жовтень	281,9	73,2	39
Листопад	309,0	67,7	46
Грудень	354,4	50,4	70

** За 2011-2012 роки інформацію наведено щодо кількості незайнятих громадян, які перебували на обліку державної служби зайнятості.*

Примітка: За 2014 рік дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, на кінець 2017 року становила 50,4 тис., що на 40% більше, ніж на кінець 2016 року і на 42,8% більше ніж у 2014 році.

Із загальної кількості вакансій кожна п'ята була в переробній промисловості, кожна шоста – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожна дев'ята – у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (таблиця 15).

Таблиця 15. Потреба роботодавців у працівниках за видами економічної діяльності

(на кінець року, тис. осіб)

	2014	2015	2016	2017
Потреба у працівниках, усього	35,3	25,9	36,0	50,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	1,6	1,2	1,5	2,2
Промисловість	9,0	6,5	10,0	15,1
з неї:				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,5	0,2	0,6	0,6
Переробна промисловість	7,2	5,1	7,8	11,6
Будівництво	1,3	1,0	1,8	2,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4,7	4,1	5,9	8,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,8	2,8	3,8	5,4

Тимчасове розміщення й організація харчування	0,7	0,8	0,9	1,4
Інформація та телекомунікації	0,4	0,3	0,4	0,4
Фінансова та страхова діяльність	0,6	0,2	0,5	0,5
Операції з нерухомим майном	0,6	0,4	0,6	0,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	0,8	0,6	0,8	1,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,4	1,1	1,4	2,0
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,9	2,7	2,9	4,2
Освіта	1,5	1,4	2,0	2,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,2	2,1	2,7	3,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,4	0,3	0,4	0,5
Надання інших видів послуг	0,4	0,4	0,4	0,5

Примітка: Інформацію наведено за даними державної служби зайнятості відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009:2010), за 2014 рік – без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Детальний аналіз попиту на робочу силу, в розрізі видів економічної діяльності та у динаміці за 2014-2017 роки, засвідчив, що його спадання було притаманним майже усім галузям економіки. У 2017 році була тенденція покращення попиту роботодавців майже за всіма видами економічної діяльності, зокрема найбільше у працівниках переробної промисловості, оптової та роздрібної торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів тощо.

II. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА

2.1. Законодавство у сферах міграції

Розвиток та реформування органів Державної міграційної служби України:

Концепція державної міграційної політики, схвалена Указом Президента України від 30.05.2011 № 622;

Концепція створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, схвалена розпорядженням Уряду від 07.11.2012 № 870-р;

Концепція здійснення першочергових заходів з реформування ДМС, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1411-р;

Концепція створення національної системи ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1428-р.

Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 482-р;

Громадянство України і документи, що підтверджують громадянство України:

Закон України «Про громадянство України»;

Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

Указ Президента України від 27.03.2001 № 215 «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України», яким затверджено Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства та Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень»;

постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон»;

постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.1994 № 353 «Про затвердження зразка бланка паспорта громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1111 «Про затвердження Правил оформлення і видачі тимчасового посвідчення громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.1995 № 1000 «Про затвердження зразка бланка проїзного документа дитини».

постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2007 № 858 «Про затвердження технічного опису та зразка бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 669 «Про затвердження Порядку отримання, вилучення з Єдиного державного демографічного реєстру та знищення відцифрованих відбитків пальців рук особи»;

постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.2017 № 784 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного демографічного реєстру та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.08.2012 № 715 «Про затвердження зразків документів, які подаються для встановлення належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України, скасування рішень про оформлення набуття громадянства України, та журналів обліку»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.04.2012 № 320 «Про затвердження Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.11.2014 № 1279 «Про затвердження зразка заяви-анкети для внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру».

Реєстрація місця проживання:

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру».

Еміграція:

Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

Закон України «Про зовнішню трудову міграцію»;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта

громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового затримання та вилучення»;

Імміграція та документи, необхідні для перебування в Україні:

Закон України «Про імміграцію»;

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 № 1983 «Про затвердження Порядку формування квоти імміграції, Порядку провадження за заявами про надання дозволу на імміграцію і поданнями про його скасування та виконання прийнятих рішень»;

постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 567 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію»;

постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 № 150 «Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2012 № 251 «Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1983»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.06.2011 № 653-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2012 № 363 «Про затвердження Порядку розгляду заяв іноземців та осіб без громадянства про продовження строку перебування на території України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.07.2013 № 681 «Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2013 № 1104 «Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну».

Шукачі захисту і документи, які підтверджують такий статус:

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 196 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 197 «Про затвердження Положення про проїзний документ особи, якій надано додатковий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 199 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 202 «Про затвердження Положення про посвідчення біженця»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 203 «Про затвердження Положення про проїзний документ біженця»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 605-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 371-р «Про віднесення цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового розміщення біженців до сфери управління Державної міграційної служби»;

постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 987-р «Про утворення державних установ»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649 «Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту».

Протидія нелегальній міграції:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст.203-206);

Кодекс адміністративного судочинства України;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2012 № 179 «Про затвердження Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2013 № 280 «Про затвердження Порядку надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень уповноважених державних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1110 «Про затвердження типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців, осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 370-р «Про передачу цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, до сфери управління Державної міграційної служби»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мінсоцполітики України, МОН України від 04.09.2013 № 850/536/1226 «Про затвердження Порядку проведення заходів щодо здійснення нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Держприкордонслужби України, СБУ від 23.04.2012 № 353/271/150 «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства»;

спільний наказ МВС України, МОЗ України, Адміністрації Держприкордонслужби України від 17.04.2012 № 336/268/254 «Про матеріально-побутове і медичне забезпечення іноземців та осіб без громадянства, що утримуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, і пунктах тимчасового тримання та спеціально обладнаних приміщеннях»;

спільний наказ МВС України, МЗС України, Мінінфраструктури України, Мінфіну України, СБУ від 01.09.2015 № 1050/254/341/749/562 «Про затвердження Порядку обміну інформаційно-аналітичними матеріалами між суб'єктами інтегрованого управління кордонами».

Державний контроль за дотриманням законодавства у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 197-201, ч. 1 ст. 203, ст.ст. 204, 205, 206);

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.08.2013 № 825 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України».

2.2. Функції органів державної влади у сфері міграції

Формуванням та реалізацією міграційної політики в Україні займається низка органів державної влади, основними з яких є:

Міністерство внутрішніх справ України - формує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Запобігає вчиненню, виявляє, припиняє та розкриває кримінальні правопорушення, пов'язані з нелегальною міграцією та торгівлею людьми.

Державна міграційна служба України – реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна прикордонна служба України:

здійснює прикордонний контроль і пропуск в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів у разі наявності належно оформлених документів після проходження ними митного та за потреби інших видів контролю, а також реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають в Україну, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, а також фіксацію біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду;

бере участь в укладанні міжнародних договорів України з прикордонних питань, з питань взаємних поїздок громадян та реадмісії, а також забезпечує їх виконання;

запобігає та не допускає перетинання державного кордону України особами, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України, у тому числі згідно з дорученнями правоохоронних органів; розшукує у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбуття кримінальних покарань; виконує в установленому порядку інші доручення правоохоронних органів;

приймає заяви про визнання осіб біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, у порядку, визначеному Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту";

приймає в установленому порядку рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства,

затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення;

приймає в установленому порядку рішення про розміщення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора;

виконує рішення адміністративного суду про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України;

здійснює самотійно або у взаємодії з органами внутрішніх справ і органами Служби безпеки України в межах контрольованих прикордонних районів контроль за дотриманням іноземцями та особами без громадянства, а також біженцями, особами, які потребують додаткового захисту, та особами, яким надано притулок в Україні, установлених правил перебування на її території.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій – здійснює реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Міністерство закордонних справ України - здійснює формування та реалізацію державної політики з візових і міграційних питань:

здійснює видачу українських віз, дипломатичних і службових паспортів, посвідчень особи на повернення в Україну, паспортів громадянина України для виїзду за кордон;

веде консульський облік громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном тощо.

Міністерство соціальної політики України - здійснює формування і реалізацію державної політики щодо:

регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття;

надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, внутрішньо переміщеним особам;

протидії торгівлі людьми.

Міністерство освіти і науки України - визначає порядок набору іноземців та осіб без громадянства для навчання в Україні, здійснює контроль за його дотриманням українськими навчальними закладами незалежно від їх підпорядкування і форми власності, організовує ведення обліку таких осіб;

визначає пріоритетні та перспективні напрями освітніх послуг, що надаються українськими навчальними закладами іноземцям та особам без громадянства;

затверджує за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти порядок визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти та наукових ступенів і проводить процедуру їх визнання, крім випадків, передбачених Законом України "Про вищу освіту".

Державна служба зайнятості України - здійснює видачу роботодавцям дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та ведення обліку дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Державна інспекція України з питань праці - здійснює державний нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про зайнятість населення, з питань використання праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Служба безпеки України - здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон України, бере участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, приймає рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну.

2.3. Функції місцевих органів влади у сфері міграції

З метою децентралізації повноважень та адміністративних послуг у сферах міграції, на виконання Закону України від 10.12.2015 № 888 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» повноваження ДМС у сфері реєстрації місця проживання та зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб делеговано органам реєстрації (виконавчий орган сільської, селищної або міської ради, сільський голова).

Як наслідок, з 04.04.2016 ДМС передано повноваження у сфері реєстрації місця проживання/місця перебування фізичних осіб від територіальних органів і підрозділів ДМС до виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів.

Крім того, відповідно до Закону України 14.07.2016 № 1474 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України», який вступив в дію з 01.10.2016, Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) наділені повноваженнями з прийняття заяв-анкет для внесення інформації до Реєстру та видачі паспортів громадянина України у формі картки та паспортів громадянина України для виїзду за кордон.

Станом на 31.12.2017 53 ЦНАП та їх територіальні підрозділи були підключені до Єдиного державного демографічного реєстру і мали змогу приймати заяви-анкети для внесення інформації до Реєстру і видавати паспорти громадянина України у формі картки та паспорти громадянина України для виїзду за кордон.

З січня 2016 року ДМС забезпечено оформлення та видачу громадянам України, які досягли 16-річного віку, паспортів громадянина України у формі картки, який містить безконтактний електронний носій інформації, а відповідно до Закону України від 14.07.2016 № 1474 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України», з листопада 2016 року – дітям, які досягли 14-річного віку та іншим громадянам при втраті чи пошкодженні паспорта громадянина України у формі книжечки.

Всього, станом на 31.12.2017 громадянами України оформлено понад 1 397,2 тис. таких паспортів та видано 1 250 тисяч.

У 2017 році ДМС продовжено розвиток електронних сервісів, за допомогою яких в режимі он-лайн можна:

записатися в чергу на оформлення закордонного паспорта або ID-картки;

перевірити стан виготовлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон або ID-картки;

отримати платіжні реквізити для оплати вартості закордонного паспорта або ID-картки;

заздалегідь перевірити транслітерацію ПІБ в закордонному паспорті;

перевірити дійсність паспорта за базою даних «Недійсні документи»;

обрахувати термін перебування в Україні (для іноземців) за допомогою «Міграційного калькулятора»;

подати звернення через електронну приймальню;

подати відгук про якість отриманої адміністративної послуги в підрозділах ДМС та інше.

III. МІГРАЦІЙНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

3.1. Внутрішня міграція

Внутрішня міграція характеризує рівень мобільності населення. Зміна місця проживання зазвичай не є спонтанною і залежить від багатьох чинників: економічних, географічних, кліматичних, культурних тощо.

За даними Держстату в 2017 році загальний обсяг внутрішньої міграції уперше почав зростати (таблиця 16), хоча ці темпи росту є незначними.

Табл. 16. Міграційний приріст (скорочення) населення України

осіб

№ з/п	Регіони	2017 рік	2016 рік ^{1,2}	2015 рік ¹	2014 рік ¹
1	Усього по Україні	11 997	10 620	14 233	22 592
2	АР Крим	...	...	...	...
3	Вінницька	-4625	-2505	686	331
4	Волинська	-823	-1255	119	695
5	Дніпропетровська	24131	-2346	-1351	431
6	Донецька	-23868	-3601	-9239	-10677
7	Житомирська	-888	59	-1280	-476
8	Закарпатська	-97	-982	-1651	-849
9	Запорізька	-2714	-1689	-797	-847
10	Івано-Франківська	1461	124	1901	1241
11	Київська	30677	11402	11225	11120
12	Кіровоградська	-1657	24	-688	-846
13	Луганська	-19147	-2487	-5634	-8120
14	Львівська	2666	4982	1335	1543
15	Миколаївська	-1890	-1441	206	644
16	Одеська	4725	3380	986	4639
17	Полтавська	-655	-159	990	1050
18	Рівненська	-1827	-253	-782	-155
19	Сумська	-731	1152	-974	-401
20	Тернопільська	-1355	-1537	250	72
21	Харківська	12069	797	4981	8261
22	Херсонська	-2747	-1034	-301	-858
23	Хмельницька	-2782	-1906	-174	27
24	Черкаська	-450	-2073	-188	308
25	Чернівецька	364	-486	996	1397
26	Чернігівська	-2051	-834	155	-381
27	м. Київ	4211	13288	13462	14443
28	Севастополь	...	...	...	...

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Інформація сформована на основі наявних адміністративних даних щодо зміни реєстрації місця проживання.

² Дані попередні. Інформація щодо міграції, починаючи з квітня 2016 року, сформована на основі наявних адміністративних даних, які надійшли від окремих органів реєстрації

(виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів (у разі якщо відповідно до законодавства виконавчий орган сільської ради не утворено)).

Найбільш привабливі умови для внутрішньої міграції у 2014-2017 роках створили м. Київ та Київська область, які випереджають по цьому показнику інші привабливі для міграції регіони України. У 2017 році до найбільш привабливих місць міграції приєдналися Харківська та Дніпропетровська області.

Якісний аналіз складу населення України у 2014-2017 роках засвідчив, що внутрішня міграція населення України носить урбаністичний характер, тобто пов'язана із його переміщенням з сільської місцевості у міську (таблиця 17).

Табл. 17. Чисельність наявного населення (за оцінкою) по регіонах України за типом поселень станом на 1 січня

тис. осіб

Регіони	2017		2016		2015		2014	
	Міське	сільське	міське	міське	сільське	сільське	міське	сільське
Україна	29 371	13 015,4	29 585,0	13 175,5	29 673, 1	13 256,2	31336,6	14089,6
АР Крим						-	-	-
Вінницька	806,3	769,5	813,4	788,8	814,8	815,3	815,3	803,0
Волинська	542,7	495,8	545,6	497,1	545,4	543,7	543,7	497,6
Дніпропетровська	2 707	524,2	2 722,1	532,8	2 740,0	2751,8	2751,8	540,6
Донецька	3 813,3	387,2	3 870,1	395,0	3 895,6	3937,7	3937,7	406,2
Житомирська	726,7	504,6	733,6	513,9	737,7	739,7	739,7	522,8
Закарпатська	465,5	792,7	467,0	792,2	467,3	466,9	466,9	790,0
Запорізька	1 331,5	391,7	1 353,8	399,8	1 362,3	1369,0	1369,0	406,8
Ів. – Франківська	606,2	771,3	604,5	777,8	602,7	600,8	600,8	781,3
Київська	1 089,2	665,1	1 078,0	654,2	1 075,2	1070,2	1070,2	655,3
Кіровоградська	603	353,2	611,6	361,5	615,1	617,9	617,9	369,7
Луганська	1 884,7	283,1	1 916,2	289,2	1 928,3	1945,3	1945,3	294,2
Львівська	1 542,1	987,5	1 544,9	989,3	1 547,0	1545,9	1545,9	992,6
Миколаївська	779,7	361,6	790,6	367,6	792,9	793,8	793,8	374,6
Одеська	1 594,9	788,2	1 597,4	792,9	1 603,1	1603,8	1603,8	792,7
Полтавська	878,9	534,9	891,7	547,2	895,7	899,0	899,0	559,1
Рівненська	550,9	609,7	553,0	608,8	554,2	553,6	553,6	605,2

Сумська	754,2	340,1	763,6	349,7	768,4	772,0	772,0	361,0
Тернопільська	472,7	579,6	475,2	590,5	475,8	475,1	475,1	598,2
Харківська	2 179,5	514,5	2 192,5	526,1	2 200,6	2202,5	2202,5	534,8
Херсонська	641,4	405,6	650,5	411,9	653,5	656,2	656,2	416,3
Хмельницька	723,0	551,4	729,8	564,6	730,3	729,5	729,5	577,5
Черкаська	690,1	530,3	706,2	536,8	710,1	712,5	712,5	547,5
Чернівецька	390,4	516,3	391,8	518,1	390,3	388,2	388,2	520,3
Чернігівська	662,4	357,7	675,3	369,7	678,8	682,0	682,0	384,8
м. Київ	2 934,5	х	2 906,6	х	2 888,0	2868,7	2868,7	х
Севастополь	-	-	-	-	-	-	-	-

Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації постійного місця проживання.

Сільське населення України з 2014 по 2017 роки щороку скорочувалося. 2017 рік у цьому випадку не став виключенням і лише підтвердив загальні тенденції, що склалися впродовж останніх років.

На фоні світової картини, структура населення України (таблиця 18) більш тяжіє до європейських показників.

Таблиця 18. Структура наявного населення за типом поселень в Україні

тис. осіб

	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	Сер. чис-ть	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті
сільське	14 089,6	31,1	13 256,2	31,0	13 175,5	30,8	13 015,4	30,7
міське	31 336,6	68,9	29 673,1	69,0	29 585,0	69,2	29 371	69,3

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації постійного місця проживання.

Так, згідно даних Світового банку у 2010 році сільське населення складало 48,5 % від усього населення світу і в подальшому постійно скорочувалося на користь міського населення.

В країнах ЄС, за даними Світового банку, ситуація із зміною складу населення є аналогічною, що і в Україні та світі, за винятком того, що сільське населення займає значно меншу питому вагу.

Таким чином, населення України за своєю структурою тяжіє до країн-членів ЄС, хоча зміни в її складі є характерними й для загальносвітових і 2017 рік у цьому не став виключенням.

3.2. Внутрішньо переміщені особи

З метою забезпечення прав і свобод вимушених переселенців з тимчасово окупованих територій та районів проведення антитерористичної операції 20.10.2014 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким визначено повноваження ДМС з питань забезпечення прав і свобод таких осіб.

Зокрема, відповідно до вимог статті 6 та пункту 5 статті 11 цього Закону, з метою забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб на отримання чи поновлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, ДМС забезпечує документування таких осіб за місцем їх звернення.

Відповідно до п. 3.4 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287, до актуальних загроз національній безпеці України віднесено активізацію міграційних процесів унаслідок бойових дій.

ДМС, у разі відсутності документів, що посвідчують особу та підтверджують її громадянство, здійснює ідентифікацію внутрішньо переміщеної особи; забезпечує оформлення, видачу, обмін, продовження строку дії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщеної особи (п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»).

Починаючи з 2014 року територіальними органами і підрозділами ДМС надано 691,9 тис. адміністративних послуг внутрішньо переміщеним особам, у т.ч. 560,9 тис. або 81,1% – громадянам з районів проведення АТО та 131 тис. або 18,9% – з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (оформлення паспорта громадянина України, вклеювання до паспорта фотокарток при досягненні 25- і 45- річного віку, оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон).

За регіонами розселення внутрішньо переміщених осіб найчастіше за отриманням адміністративних послуг ДМС починаючи з 2014 року зверталися:

громадяни з районів проведення АТО - в Донецькій (213,6 тис. або 38,1%), Луганській (67,2 тис. або 12%), Харківській (62,8 тис. або 11,2%), Дніпропетровській (35,3 тис. або 6,3%), Запорізькій (18,2 тис. або 3,2%),

Київській (11,6 тис. або 2,1%), Одеській (10,5 тис. або 1,9%), Херсонській (8,2 тис. або 1,5%) областях та м. Києві 91,7 тис. або 16,3%), інші – 7,4%;

громадяни з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя - в Херсонській (62,5 тис. або 47,7%), Дніпропетровській (8,8 тис. або 6,7%), Запорізькій (4,4 тис. або 3,4%), Одеській (4,1 тис. або 3,1%), Харківській (3,9 тис. або 3%), Київській (3,5 тис. або 2,7%), Миколаївській (2,7 тис. або 2,1%), Львівській (2,3 тис. або 1,8%) областях та м. Києві (29,8 тис. або 22,7%), інші – 6,8%.

З початку 2017 року територіальними органами і підрозділами ДМС внутрішньо переміщеним особам надано 223,3 тис. адміністративних послуг (2016 р. – 200 тис., більше на 1,7%), у т.ч. 180,2 тис. або 80,7% – громадянам з районів проведення АТО (2016 р. – 171,1 тис., більше на 5,3%) та 43,1 тис. або 19,3% – з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (2016 р. – 29 тис., більше на 48,6%).

За регіонами розселення внутрішньо переміщених осіб найчастіше за отриманням адміністративних послуг ДМС у звітному періоді зверталися:

громадяни з районів проведення АТО - в Донецькій (76,8 тис. або 42,6%), Луганській (22,5 тис. або 12,5%), Харківській (14,6 тис. або 8,1%), Дніпропетровській (6 тис. або 3,3%), Київській (4,4 тис. або 2,4%), Запорізькій (3,8 тис. або 2,1%), Одеській (2,6 тис. або 1,4%), Херсонській (2,4 тис. або 1,3%) областях та м. Києві (34,1 тис. або 18,9%), інші – 7,4%;

громадяни з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя - в Херсонській (21,4 тис. або 49,7%), Дніпропетровській (2,3 тис. або 5,3%), Запорізькій (1,3 тис. або 3%), Харківській (1 тис. або 2,3%) областях та м. Києві (10,4 тис. або 24,1%), інші – 15,6%.

Особи, що перемістилися за межі тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, звернулися до територіальних органів чи підрозділів ДМС та отримали наступні адміністративні послуги (таблиця 19).

Таблиця 19. Кількість окремих адміністративних послуг, наданих територіальними органами ДМС внутрішньо переміщеним особам

Адміністративна послуга ДМС	Особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України				Особам, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Реєстрація місця проживання	9 170	3 826	859*	-	12 146	20 339	18 499*	-
Реєстрація місця перебування	1 875	509	98*	-	6 310	381 493	26 344*	-
Оформлення паспорта громадянина України (у формі книжечки)	1 912	3 766	3 690	232	6 255	42 303	39 875	9 659

Оформлення паспорта громадянина у формі картки (ID)	-	-	722	4 019	-	-	4 878	25 524
Уклеювання до паспорта фотокартки при досягненні 25- і 45- річного віку	5 586	7 634	8 610	7 346	9 965	62 970	62 307	36 599
Оформлення тимчасового посвідчення, що підтверджує особу громадянина України	63	55	153	26	229	1 837	2 101	1 777
Оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон	11 239	25 091	17 670	31 443	28 894	66 383	47 268	106 685
Оформлення проїзного документу дитини	810	892	35	-	2 171	3 001	236	-
Усього	30 655	41 773	31 837	43 066	65 970	578 326	201 508	180 944

**до 04.04.2016 року*

Відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Уряду від 01 жовтня 2014 р. № 509, Мінсоцполітики є держателем Єдиної інформаційної бази даних про взятих на облік внутрішньо переміщених осіб.

З початку окупації Автономної Республіки Крим та проведення антитерористичної операції до Державної служби зайнятості звернулися за допомогою у працевлаштуванні 89,5 тис. мешканців АР Крим, Донецької та Луганської областей, зокрема 77,6 тис. громадян, які отримали довідку про взяття на облік відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 „Про облік внутрішньо переміщених осіб”.

Працевлаштовано 29,9 тис. внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), зокрема 26,5 тис. осіб, які мали відповідну довідку.

З компенсацією роботодавцю витрат на оплату праці за працевлаштування зареєстрованих безробітних з числа ВПО працевлаштовано 2,6 тис. осіб.

Чверть безробітних з числа ВПО працевлаштовані у сферу оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, кожний шостий працює у переробній промисловості.

За направленням служби зайнятості професійне навчання проходили 7,6 тис. безробітних, зокрема 7,3 тис. ВПО з довідкою. У громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру взяли участь 9,8 тис. переселенців, зокрема 9,3 тис. осіб, які мали відповідну довідку.

Протягом 2017 року кількість ВПО, які отримували послуги державної служби зайнятості становила 17,4 тис. осіб.

Кількість ВПО, які за сприяння служби зайнятості були працевлаштовані становить 5,9 тис. осіб, що відповідає показнику 2014 року.

У 2017 році за направленням служби зайнятості професійне навчання проходили 2,1 тис. безробітних, з числа ВПО, що у 2,6 рази більше ніж у 2014 році.

У громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру взяли участь 1,8 тис. переселенців, що на 80% більше ніж у 2014 році.

У 2016 році територіальними підрозділами Мінсоцполітики внутрішньо переміщеним особам надано 24 302 (у 2015 році - 45 500) адміністративних послуг. Працевлаштовано 6 775 (у 2015 році - 11 300) осіб, направлено на професійне навчання – 2 297 (у 2015 році - 3 100) осіб та забезпечено участь у громадських роботах тимчасового характеру – 2 669 (у 2015 році - 4 200 осіб).

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 року № 588-р «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» для комплексного вирішення питань життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб утворено Міжвідомчий координаційний штаб з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції (далі - Міжвідомчий штаб).

При територіальних органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій (надалі - ДСНС) також утворено регіональні штаби з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням вищевказаних громадян.

У зв'язку із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 року № 322 "Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України та визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 р. № 588", з ДСНС знято завдання щодо забезпечення роботи Міжвідомчого координаційного штабу та регіональних штабів з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції.

Питання комплексного вирішення питань внутрішньо переміщених осіб врегульовано Законом України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", нормативно-правовими актами Уряду України та створенням Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

Станом на 11 травня 2017 року, за оперативною інформацією вищезазначених регіональних штабів, з початку проведення антитерористичної операції, на підконтрольній Уряду України території було розміщено 1 млн. 161

тис. 851 особа, з яких 194 тис. 14 дітей та 546 тис. 475 осіб з інвалідністю та похилого віку.

Інформація про внутрішньо переміщених осіб (прізвище, ім'я, по батькові; стать; відомості про зареєстроване місце проживання та її фактичне місце проживання/перебування; інші відомості) міститься у Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб, держателем якої є Міністерство соціальної політики України (постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 "Про облік внутрішньо переміщених осіб").

Для пошуку тимчасового житла Мінрегіоном разом з місцевими органами виконавчої влади створено інформаційний ресурс за адресою: <http://www.vpro.gov.ua>, на якому можна дізнатися про наявність вільних місць.

Місцевими органами виконавчої влади постійно проводиться пошук приміщень, придатних для розміщення внутрішньо переміщених осіб у холодну пору року.

3.3. Поїздки громадян України за кордон

У 2017 році у щорічному Індексі громадянств світу Україна піднялася на 19 рядків та показала один з найбільш вражаючих результатів зростання цінності громадянства в світі.

Індекс громадянств світу (The Henley & Partners – Kochenov Quality of Nationality Index, QNI) надає об'єктивну оцінку 209 громадянствам світу і ранжирує їх за різними показниками за період з 2013 по 2017 рік.

У 2017 році, вперше за останні п'ять років, перше місце дісталось Франції (81,7%). Німеччина – лідер минулорічних рейтингів – опустилася на друге місце (81,6%). Країни в першій десятці Індeksu практично не змінилися: Ісландія, Данія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Італія, Ірландія, Швейцарія, Австрія. Єдина зміна – Ірландія замінила в десятці лідерів Іспанію, яка перемістилася на 11-е місце. Замикають список Афганістан (14,6%) і Сомалі (13,4%).

Україна за рік піднялася з 99-го на 80-е місце, потрапивши до трійки країн з найпомітнішим зростанням цінності громадянства. У 2017 році українське громадянство отримало 36,1%, що на 6,4% вище, ніж в торішньому рейтингу. Основна причина такого зростання – введення безвізового режиму з країнами Шенгенської зони 11 червня 2017 року. Кількість країн з безвізовим в'їздом для українців за рік збільшилася з 81 до 115 країн.

Творці Індeksu стверджують, що Україна могла б посісти ще вищі позиції в рейтингу, якби не геополітичні питання. Позиція країни в Індексі п'ять років тому була кращою, ніж зараз, – 74-е місце в 2013 році і 78-е місце в 2014 році. Збройний конфлікт в Україні, що почався на початку 2014 року, триває, що істотно погіршує показники держави в категорії «Громадський порядок і стабільність». Поліпшення показників в категорії «Безвізовий доступ для

тимчасових поїздок» допомогло компенсувати втрату позицій в рейтингу за останні роки, хоча країна все ще не досягла рівня п'ятирічної давності.

Безвізовий порядок в'їзду громадян України на територію інших держав на підставі паспорта громадянина України для виїзду за кордон діє з 85 країнами:

1) на взаємній основі: Австрія, Азербайджанська Республіка, Республіка Албанія, Аргентинська Республіка, Андорра, Бельгія, Республіка Білорусь, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Бруней Даруссалам, Ватикан, Республіка Вірменія, Гонконг (Китай), Греція, Грузія, Данія, Естонія, Держава Ізраїль, Ісландія, Іспанія, Італія, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Кіпр, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Маврикій, Республіка Македонія, Мальта, Монголія, Республіка Молдова, Монако, Республіка Нікарагуа, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Республіка Панама, Республіка Парагвай, Польща, Португалія, ОАЕ, Російська Федерація, Румунія, Республіка Ель-Сальвадор, Сан-Марино, Сенегал, Республіка Сербія, Словаччина, Словенія, Республіка Таджикистан, Турецька Республіка, Республіка Узбекистан, Угорщина, Фіджі, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Республіка Чорногорія, Республіка Чилі, Сент-Кітс і Невіс, Швейцарія, Швеція.

2) в односторонньому порядку незалежно від мети поїздки (14 країн): Вануату, Гондурас, Республіка Гватемала, Домініка (Співдружність), Домініканська Республіка, Еквадор, Малайзія, Намібія, Палестина, Індонезія, Коста-Ріка.

3) в односторонньому порядку для громадян України, які прямують з туристичною метою (10 країн): Антигуа і Барбуда, Барбадос, Гаїті, Мікронезія, Палау, Перу, Республіка Сейшельські острови, Сент Вінсент і Гренадини, Свазіленд, Ямайка.

Спрощений порядок в'їзду на територію держави іншої сторони на підставі паспорта громадянина України для виїзду за кордон (візи/дозволи на в'їзд на кордоні, «електронні» візи, 56 країн): Австралія, Багамські острови, Бангладеш, Бахрейн, Беліз, Бенін, Болівія, Габон, Гана, Гвінея-Бісау, Гренада, Джибуті, Єгипет, Замбія, Зімбабве, Індія, Іран, Ірландія, Йорданія, Кабо-Верде, Камбоджа, Катар, Кенія, Китай, Коморські острови, Кот-д'Івуар, Конго, Лаос, Лесото, Ліван, Мавританія, Мадагаскар, Маршалові острови, Малаві, Мальдіви, Мексика, Мозамбік, М'янма, Непал, Нігерія, Нова Зеландія, Палау, ОАЕ, Руанда, Самоа, Сан-Томе і Принсіпі, Сент-Люсія, Сінгапур, Соломонові острови, Таїланд, Тимор-Лешті, Того, Тонга, Тувалу, Уганда, Шрі-Ланка.

Безвізовий порядок в'їзду на територію держави іншої сторони на підставі дипломатичного/службового паспорта (101 країна): Республіка Австрія, Республіка Албанія, Андорра, Антигуа і Барбуда, Аргентинська Республіка, Барбадос, Республіка Білорусь, Королівство Бельгія, Республіка Болгарія, Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Бруней Даруссалам, Вануату, Ватикан, Республіка Вірменія, Боліварська Республіка Венесуела, Соціалістична Республіка В'єтнам, Республіка Гватемала,

Республіка Гондурас, Гаїті, Грецька Республіка, Грузія, Королівство Данія, Домініка, Домініканська Республіка, Еквадор, Естонська Республіка, Арабська Республіка Єгипет, Держава Ізраїль, Республіка Індія, Ісламська Республіка Іран, Королівство Іспанія, Ісландія, Італійська Республіка, Республіка Казахстан, Держава Катар, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Китай (САР Гонконг), Республіка Кіпр, Республіка Колумбія, Республіка Корея, Республіка Куба, Держава Кувейт, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Велике Герцогство Люксембург, Ліхтенштейн, Республіка Македонія, Республіка Мальта, Малайзія, Королівство Марокко, Мексиканські Сполучені Штати, Республіка Молдова, Монако, Мікронезія, Монголія, Республіка Намібія, Королівство Нідерланди, Республіка Нікарагуа, Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Норвегія, ОАЕ, Республіка Панама, Палестина, Республіка Парагвай, Республіка Перу, Республіка Польща, Португальська Республіка, Російська Федерація, Румунія, Республіка Ель-Сальвадор, Свазіленд, Сан-Марино, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Кітс і Невіс, Республіка Сербія, Республіка Сінгапур, Словацька Республіка, Республіка Словенія, Республіка Таджикистан, Королівство Таїланд, Туніс, Турецька Республіка, Туркменістан, Угорська Республіка, Республіка Узбекистан, Східна Республіка Уругвай, Фінляндська Республіка, Французька Республіка, Республіка Хорватія, Республіка Чилі, Чеська Республіка, Республіка Чорногорія, Швейцарська Конфедерація, Королівство Швеція, Ямайка, Японія.

Згідно наведеного аналізу поїздок за кордон (таблиця 20), найбільше громадяни України виїждять за кордон з приватною метою. Питома вага кількості таких поїздок у загальній кількості поїздок за кордон становить не менш як 96%.

Табл. 20. Аналіз кількості виїздів громадян України за кордон

		2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1	службова	170 720	185 170	156 157	97271
	питома вага, %	0,75	0,79	0,62	0,36
2	туризм	201541	206598	224646	120887
	питома вага, %	0,89	0,88	0,89	0,45
3	приватна	22065410	22779483	24287430	26219255
	питома вага, %	97,48	97,49	96,28	96,87
4	обслугов. персонал	198781	193530	227920	629548
	питома вага, %	0,88	0,83	2,21	2,32
5	військова служба	0	14	230	114
	питома вага, %	0,00	0,01	0,00	0,00
Всього		22636452	23364795	25226383	27067075

Загальна кількість громадян України, які виїхали за кордон у 2017 році зберегла тенденції 2016 року і зросла на 7,3%. У порівнянні з минулим роком

суттєво зросла кількість громадян України, який перетнули державний кордон як обслуговуючого персонал.

Аналіз країн відвідування громадянами України, кількість поїздок до яких знаходиться у межах 100 тис. на рік (таблиця 21), засвідчив про зменшення кількості громадян України які виїжджали до РФ, Білорусії, Молдови. Натомість зросла кількість громадян які виїжджали до Польщі, Угорщини, Туреччини, Румунії, Словаччини, ОАЕ, Ізраїлю, Італії. Подолали у цьому році сотисячний поріг Грузія, Австрія, Франція та Нідерланди. Австралія та Греція не подолали 100 тисячний бар'єр у 2016 році.

Таблиця 21. Статистичні дані про виїзд громадян України за кордон

(перелік держав до яких виїхало понад 100 000 громадян України)

Країна	Мета поїздки				Всього
	Службова	Організ. туризм	Приватна	Обслугов. персонал	
Польща					
2014	98 718	10 878	7 547 425	15 730	7 672 751
2015	103 463	10 346	9 391 904	13 480	9 519 193
2016	105 072	9 436	9 996 578	22 043	10 133 129
2017	1 789	5 059	9 984 130	419 329	10 410 307
Росія					
2014	25 735	31 239	4 614 347	42 410	4 713 731
2015	37 785	20 396	4 051 838	51 036	4 161 055
2016	4 885	172	3 854 763	246 543	4 106 363
2017	28 177	1 257	4 346 989	74 261	4 450 684
Угорщина					
2014	44	0	2 152 468	76	2 152 588
2015	0	0	2 442 101	85	2 442 186
2016	0	0	2 893 370	3 556	2 896 926
2017	0	0	3 118 758	27	3 118 785
Молдова					
2014	407	647	2 420 115	4 715	2 425 884

2015	515	13 093	1 713 700	4 320	1 731 628
2016	790	2 806	1 652 179	36 683	1 692 458
2017	1 554	138	1 678 661	22 070	1 702 423
Білорусь					
2014	30 238	11 592	1 496 330	70 491	1 608 651
2015	22 849	20 631	1 282 066	65 308	1 390 854
2016	14 300	9 545	1 090 612	77 472	1 191 929
2017	42 868	12 656	1 130 942	58 549	1 245 015
Туреччина					
2014	3 506	35 999	411 044	25 462	476 011
2015	5 652	36 271	468 614	28 341	538 878
2016	9 377	93 698	827 582	19 262	949 919
2017	7 459	29 495	1 148 097	24 427	1 209 478
Румунія					
2014	2 504	5 245	514 601	7 997	530 347
2015	37 785	20 396	4 051 838	51 036	4 161 055
2016	3 273	2 306	852 149	58 939	916 667
2017	3 475	5 439	1 036 510	6 852	1 052 276
Словаччина					
2014	29	2	656 071	44	656 146
2015	15	0	755 233	43	755 291
2016	0	0	886 120	6	886 126
2017	0	0	854 657	3	854 660
Єгипет					
2014	542	24 864	375 021	2 150	402 577
2015	379	22 365	328 192	1 934	352 870
2016	481	23 351	394 117	2 156	420 335

2017	375	14 810	718 412	1 497	735 094
Німеччина					
2014	273	5 842	302 793	1 268	310 176
2015	377	10 610	283 810	686	295 483
2016	356	8 999	266 632	23 076	299 063
2017	195	4827	339 128	2 007	346 157
ОАЕ					
2014	310	9 413	152 005	396	162 124
2015	460	14 711	122 271	463	137 905
2016	445	13 680	136 548	7 684	158 357
2017	214	8 135	158 237	226	166 812
Ізраїль					
2014	719	10 837	106 277	1 364	119 197
2015	322	8644	120 345	1105	130 416
2016	346	8324	137 709	834	147 213
2017	254	5 710	149 110	792	155 866
Італія					
2014	231	3 545	169 069	1 998	174 843
2015	1	0	113 372	2 869	116 242
2016	132	2332	119 830	3 698	125 992
2017	6	0	173 567	2 113	175 686
Грузія					
2016	3 677	2 753	98 087	4 507	109 024
2017	1 573	1 707	108 701	5 812	117 793
Австрія					
2016	342	9 103	96 460	1 920	107 825

2017	217	5174	110 015	384	115 790
Франція					
2016	0	0	92 733	10 088	102 821
2017	0	0	106 697	150 (59)	106 906
Нідерланди					
2016	0	2	92 833	8 507	101 342
2017	0	0	114 374	276	114 650
Греція					
2017	585	5 210	98 979	1 859	106 633
Іспанія					
2017	0	0	112 982	608	113 590

Для аналізу було відібрано 19 країн світу, до яких громадяни України виїздили більш ніж 100 тис. разів. Відібрані країни світу, як виявилось, мають значну питому вагу у загальній кількості відвідувань за рік і підтверджують встановлення усталеності інтересів громадян України щодо поїздок за кордон.

Найбільш відвідуваними країнами світу для громадян України були Польща та Росія. За кількістю поїздок у 2011-2012 роках першість тримала Російська Федерація, але з 2013 року на перше місце вийшла Польща. У 2017 році Польща зберегла свої статистичні позиції випередивши Росію за кількістю виїздів.

Одним з джерел інформації про реальну кількість громадян України, що перебувають за кордоном, є механізм консульського обліку, який здійснюється українськими дипломатичними та консульськими установами за кордоном.

Міністерство закордонних справ України надає наступні статистичні відомості щодо громадян України за кордоном

**Таблиця 22. Інформація
щодо статусу перебування громадян України за кордоном***
(2014-2017 рр.)

Статус громадян України, які перебувають за кордоном	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Легальний	5,6 млн. осіб	5,7 млн. осіб	5,2 млн. осіб	5,2 млн. осіб
Нелегальний	1,4 млн. осіб	1,5 млн. осіб	1,6 млн. осіб	1,6 млн. осіб

* інформація в розрізі країн перебування відсутня

Кількість громадян України, які перебуваючи закордоном стають на консульський облік з кожним роком зменшується, незважаючи на збільшення кількості перебуваючи закордоном.

Так, у 2014 році на консульському обліку в закордонних дипломатичних установах України перебувало 491 425 громадян України, у 2015 році – 490 270, у 2016 році – 475 220 та у 2017 році – 445 363.

**Таблиця 23. Інформація
щодо кількості громадян України, які перебували на консульському обліку в закордонних
дипломатичних установах України протягом 2014-2017 рр.**

Держава	Кількість громадян України, які станом на останній календарний день року перебували на консульському (постійному та тимчасовому) обліку в закордонних дипломатичних установах України			
	2014	2015	2016	2017
Австралія	2587	1689	1616	1745
Австрія	2684	2451	1819	1864
Азербайджан	331	302	109	115
Алжир	265	290	344	184
Ангола	82	82	60	25
Аргентина	1088	1174	1174	920
Бельгія	2389	1780	1870	1903
Білорусь	14580	15356	12136	14003
Болгарія	3651	3898	4135	3141
Бразилія	148	160	152	94
В'єтнам	112	139	150	0
Вірменія	315	331	497	474
Греція	6920	7349	7438	3111
Грузія	561	371	342	383
Данія	2566	2930	2292	2697
Естонія	4603	4621	4388	4499
Ефіопія	15	17	19	23
Єгипет	207	235	85	96
Йорданія	842	1030	680	765
Ізраїль	25078	24645	24265	14170
Індія	159	157	137	146
Індонезія	21	23	6	6
Ірак	21	18	18	18
Іран	283	306	344	375
Ірландія	329	380	244	254
Іспанія	19436	18054	13517	12226
Італія	15586	14403	14450	11893
Казахстан	726	1369	1367	1420
Канада	6291	6386	4699	4587

Катар	70	78	78	82
Кенія	57	96	85	93
Киргизстан	128	144	116	104
Китай	380	863	819	501
Кіпр	326	312	132	143
Корея (РК)	328	333	230	234
Куба	362	364	356	364
Кувейт	267	276	179	222
Латвія	2278	2440	1938	2204
Литва	1798	2021	2754	3303
Ліван	3251	3304	3397	3486
Македонія	58	51	60	58
Малайзія	79	82	82	82
Марокко	443	481	573	662
Мексика	229	237	243	262
Молдова	89108	88958	90463	80023
Нігерія	136	135	136	136
Нідерланди	1125	1204	948	1020
Німеччина	113153	107339	104630	105245
Норвегія	362	325	293	295
ОАЕ	326	334	338	359
Пакистан	46	46	26	31
Перу	244	214	235	212
ПАР	284	88	136	155
Польща	11263	13537	13645	20759
Португалія	3134	2600	2543	2216
Росія	48822	50664	47531	34297
Румунія	373	328	244	246
Саудівська Аравія	94	52	30	51
Сенегал	38	38	31	34
Сербія	266	263	276	284
Сирія	342	180	-	-
Сінгапур	250	270	303	358
Словаччина	3021	2816	2690	2738
Словенія	331	402	452	516
Сполучене Королівство	997	1143	1117	1062
США	59814	59786	59831	57515
Таджикистан	20	23	22	22
Таїланд	18	13	22	15

Туніс	420	430	428	433
Туреччина	313	270	301	210
Туркменістан	638	486	352	142
Угорщина	6351	5403	5467	5707
Узбекистан	1321	1429	1140	1148
Фінляндія	1335	1786	1365	1771
Франція	3489	3622	3112	3285
Хорватія	205	221	214	206
Чехія	19069	22025	25027	29783
Чорногорія	145	130	103	116
Швейцарія	1110	1161	1227	837
Швеція	1082	1092	791	828
Японія	450	429	356	371

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що громадяни України останнім часом для виїзду за кордон все більше орієнтуються на країни ЄС. Натомість відвідування країн СНД поступово втрачає актуальність як для звичайних поїздок, так і для працевлаштування.

3.4. Еміграція

Згідно даних ДМС, у 2017 році громадянам України видано 7 050 дозвіл на виїзд за кордон на постійне місце проживання, із них дорослим (за винятком пенсіонерів) – 5 148 дозволів, дітям – 1 865 дозволів, та пенсіонерам – 2 178 дозволів. У 2017 році повернулось в Україну 1 479 громадян, із них дорослих (за винятком пенсіонерів) – 1 349, дітей – 130 та пенсіонери – 392. (таблиця 23).

Найбільше громадян України повернулося з Ізраїлю – 471, Росії – 345 осіб, США – 259 осіб, Білорусі – 127 осіб, Німеччини – 127 осіб та Молдови – 52 осіб.

Відповідно у 2016 році громадянам України видано 13621 дозволів на виїзд за кордон на постійне місце проживання, із них дорослим (за винятком пенсіонерів) – 7503 дозволів, дітям – 2912 дозволів та пенсіонерам – 3206 дозволів. У 2016 році повернулось в Україну 1955 громадян, із них дорослих (за винятком пенсіонерів) – 1392, дітей – 108 та пенсіонери – 455 (таблиця 24).

У той же час, найбільше громадян України повернулося з Росії – 357 осіб, Ізраїлю – 298, США – 137 осіб, Молдови – 125 осіб Білорусі – 112 та Німеччини – 78.

Згідно Указів Президента України, у 2017 році громадянство України припинено для 39 особи, з них дітей – 4 особи.

Табл. 24. Інформація про видачу дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне місце проживання та повернення в Україну за 2017 рік

(осіб)

Назва країни	Оформлено документів для виїзду громадян України за кордон на постійне проживання			Повернулось в Україну		
	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери
Усього	5148	1862	2175	1318	129	386
АВСТРАЛІЯ	14	2	0	0	0	1
АВСТРІЯ	48	15	1	1	0	0
АЗЕРБАЙДЖАН	5	0	3	0	0	0
АНДОРРА	4	1	1	0	0	0
АРГЕНТИНА	1	16	0	0	0	0
БІЛОРУСЬ	204	41	97	108	11	8
БОЛГАРІЯ	11	3	1	13	0	0
ВЕЛИКА БРИТАНІЯ	7	0	0	1	0	0
ГРЕЦІЯ	1	0	0	1	0	0
ГРУЗІЯ	3	2	4	5	0	0
ДАНІЯ	3	1	0	1	0	0
ЕСТОНІЯ	12	1	1	4	0	2
ЗІМБАБВЕ	1	1	1	0	0	1
ІЗРАЇЛЬ	766	281	180	326	54	91
ІНДІЯ	3	1	2	8	0	0
ІРЛАНДІЯ	1	0	0	0	0	0
ІСЛАНДІЯ	1	0	0	0	0	1
ІСПАНІЯ	72	4	9	50	1	4
ІТАЛІЯ	33	32	6	24	0	4
КАЗАХСТАН	269	42	48	50	11	5
КАНАДА	9	16	10	28	1	8
КИРГИЗСТАН	1	0	1	0	0	0
КІПР	19	4	1	0	0	0
КОРЕЯ, РЕСПУБЛІКА	2	2	0	0	0	0
ЛАТВІЯ	10	1	3	2	0	3
ЛИТВА	292	6	5	10	2	4

ЛЮКСЕМБУРГ	2	2	0	0	0	0
МОЛДОВА, РЕСПУБЛІКА	198	40	94	44	0	8
МОНАКО	2	1	0	0	0	0
НІДЕРЛАНДИ	13	1	0	0	0	0
НІКАРАГУА	5	0	0	2	0	0
НІМЕЧЧИНА	881	213	110	89	10	28
НОРВЕГІЯ	2	0	0	0	0	0
ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ	3	0	0	1	2	0
ПАЛАУ	2	0	0	1	0	0
ПОЛЬЩА	182	15	8	41	0	7
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	664	84	914	260	13	72
СЕРБІЯ	1	0	0	3	0	0
СЛОВАЧЧИНА	24	4	0	5	1	1
СЛОВЕНІЯ	4	4	0	0	0	0
СУРІНАМ	2	3	4	3	0	0
США	1223	999	183	190	18	51
ТАЙВАНЬ, ПРОВІНЦІЯ КИТАЮ	1	0	0	0	0	0
ТУРЕЧЧИНА	9	4	0	0	0	0
ТУРКМЕНИСТАН	1	0	0	2	0	1
УГОРЩИНА	17	3	477	18	5	84
ФІНЛЯНДІЯ	2	0	0	1	0	0
ФРАНЦІЯ	5	6	1	2	0	0
ЧЕХІЯ	109	11	10	22	0	2
ШВЕЙЦАРІЯ	3	0	0	1	0	0
ШВЕЦІЯ	1	0	0	1	0	0

Слід зауважити, що значна кількість випадків виїзду громадян України на постійне місце проживання здійснюється без офіційних звернень до органів влади. Тож на громадян України, які постійно проживають за кордоном і набули іноземне громадянство без проходження відповідних процедур всередині України, чекає свого роду сюрприз, суть якого полягає у тому, що у відношенні з державою Україна вони все ще вважаються її громадянами, а тому мають не лише права, а й обов'язки, які необхідно виконувати.

3.5. Іноземці та особи без громадянства

У 2017 році громадяни 87 іноземних країн мали змогу у безвізовому порядку в'їжджати в Україну:

Австрія, Азербайджан, Албанія, Андорра, Аргентина, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Боснія та Герцеговина, Бразилія, Бруней Даруссалам, Ватикан,

Венесуела, В'єтнам, Вірменія, Гонконг (САР, Китай), Греція, Грузія, Данія, Домінікана, Естонія, Єгипет, Ізраїль, Індія, Іран, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Канада, Катар, Киргизія, Китай, Кіпр, Колумбія, Південна Корея, Куба, Кувейт, Лаос, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Марокко, Мексика, Молдова, Монако, Монголія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, ОАЕ, Панама, Парагвай, Перу, Польща, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Сан-Марино, Сент-Кіттс і Невіс, Сербія, Сінгапур, Словаччина, Словенія, Великобританія, США, Таджикистан, Таїланд, Туніс, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Уругвай, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чилі, Чорногорія, Швейцарія, Швеція, Японія.

За інформацією Держприкордонслужби, у 2017 році іноземці та особи без громадянства в'їжджали на територію України 14 579 497 разів (таблиця 25).

Табл. 25. Статистичні дані про в'їзд іноземних громадян до України

(кількість в'їздів)

Мета поїздки	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
дипломатична	796	75	195	1 577
службова	46 085	40 479	33 007	30 952
ділова	2 556	615	195	56 447
туризм	146 804	137 906	172 848	38 958
приватна	9 696 854	11 525 239	12 953 702	13 741 653
навчання	1 109	101	2 087	4 521
релігійна	1 942	5 431	5 501	2 178
культурна та спортивний обмін	494	17	6 108	1 304
імміграція (ПМЖ)	2 496	2 314	3 145	4 027
працевлаштування	786	1 304	26	2 640
обслуговуючий персонал транспортних засобів	173 978	134 759	134 830	150 012
транзит	341 709	461 638	266 564	199 843
інша	2 811 585	714 805	156 282	345 385
Всього:	13 227 194	13 024 683	13 734 490	14 579 497

У 2014-2017 роках іноземці в'їжджали до України удвічі разів менше ніж у 2013 році. Основною причиною такого є напружена ситуація в Україні, в тому числі проведення антитерористичної операції.

В цілому кількість іноземців які в'їхали в Україну у 2016 році зросла на 5% та у 2017 році – на 6%.

У 2017 році у 4 рази зменшилась кількість іноземців, які проїжджали в Україну з метою туризму.

Разом з тим, це може пояснюватися тим, що ця категорія осіб перейшла у приватну мету поїздки, яка зазвичай вказується іноземцями при в'їзді в Україну.

У 2017 році найбільше до України приїжджало громадян Молдови – 4 554 712 разів, Білорусі – 2 750 500 разів, Росії – 1 534 000 разів, Польщі – 1 146 380 разів та Угорщини – 1 120 598 разів.

У 2016 році на обліку в органах міграційної служби перебувало 334 206 іноземців та ОБГ, з яких 81 710 тимчасово проживали в Україні.

У 2017 році на обліку в ДМС перебувало 353 352 іноземців та ОБГ, з яких 88 620 тимчасово проживали в Україні.

З кожним роком закордонними дипломатичними установами України збільшується кількість виданих віз, незважаючи на те, що з кожним роком збільшується кількість країн і територій світу, громадяни яких мають право безвізового відвідування території України.

**Таблиця 26. Інформація
про оформлені закордонними дипломатичними установами України
візи для в'їзду в Україну
(за роками та типами віз)**

Рік	Кількість оформлених віз			
	Всього	транзитних (тип В)	короткострокових (тип С)	довгострокових (тип D)
2014	44 630	84	30 432	14 114
2015	54 469	112	37 010	17 321
2016	69 360	117	47 667	22 688
2017	84 701	1 009	55 078	30 348

В той же час, кількість відмов в оформленні віз для в'їзду в Україну за 2017 рік склала 6 603, в той час як у 2016 році кількість таких відмов склала 3 378, у 2015 році – 2 212 та у 2014 році – 1 707.

Зростання кількості відмов у оформленні віз пов'язана з відмовами громадянам країн Північної Африки та Близького Сходу. Наприклад у 2017 році ЗДУ відмовлено у оформленні віз громадянам Єгипту – 665, Іраку – 547, Нігерії – 943, Ірану – 499, Пакистану – 864, незважаючи на те, що з деякими країнами (Єгипет, Іран) діє безвізовий режим.

Доволі значною групою іноземців, які проживають в Україні, є трудові мігранти. Відповідно до законодавства, працевлаштування громадян інших держав, якщо вони не є постійними мешканцями України, можливе лише на підставі дозволу, який роботодавець повинен отримати від Держзайнятості,

довівши, що знайти відповідного фахівця на національному ринку праці неможливо. Дозвіл видається строком на один рік і може бути продовжений.

Проте, впродовж 2010-2014 років дана група іноземців, що перебувають в Україні, постійно зменшувалась від 13 728 осіб у 2010 році до 9020 осіб – у 2015 році.

Проте у 2016 році, та особливо у 2017 році, кількість іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування почала стрімко зростати (таблиця 25).

Таблиця 27. Кількість іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування, у 2014-2017 роки

(за країнами постійного проживання)

	2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у	особи	у % до підсумк у
Усього	9 136	100	9 020	100	9 843	100	12 409	100
<i>у тому числі:</i>								
Туреччина	1 681	18,4	1 021	11,3	1 379	14,0	2 136	17,2
Російська Федерація	1 608	17,6	1 699	18,8	1 681	17,1	1 608	13,0
Білорусь	405	4,4	450	5,0	516	5,2	666	5,4
Азербайджан	289	3,2	331	3,7	489	5,0	647	5,2
Польща	527	5,8	493	5,5	496	5,0	554	4,5
Китай	231	2,5	325	3,6	359	3,6	511	4,1
Ізраїль	54	0,6	91	1,0	143	1,5	392	3,2
США	187	2,0	216	2,4	268	2,7	372	3,0
Німеччина	364	4,0	369	4,1	338	3,4	353	2,8
Франція	322	3,5	333	3,7	286	2,9	333	2,7
Грузія	129	1,4	196	2,2	287	2,9	311	2,5
Молдова	217	2,4	241	2,7	254	2,6	293	2,4
Велика Британія	250	2,7	228	2,5	234	2,4	278	2,2
Італія	244	2,7	255	2,8	252	2,6	271	2,2
Таїланд	232	2,5	221	2,5	224	2,3	270	2,2
Індія	185	2,0	245	2,7	214	2,2	250	2,0
Румунія	76	0,8	81	0,9	93	0,9	217	1,7
Узбекистан	119	1,3	126	1,4	135	1,4	158	1,3

Казахстан	74	0,8	85	0,9	117	1,2	155	1,2
Литва	84	0,9	107	1,2	133	1,4	149	1,2
Вірменія	72	0,8	104	1,2	122	1,2	139	1,1
Угорщина	108	1,2	111	1,2	92	0,9	117	0,9
Іран, Ісламська Республіка	17	0,2	45	0,5	79	0,8	113	0,9
Канада	70	0,8	76	0,8	74	0,8	97	0,8
Нідерланди	85	0,9	84	0,9	78	0,8	95	0,8
Данія	94	1,0	88	1,0	87	0,9	91	0,7
Болгарія	82	0,9	79	0,9	101	1,0	89	0,7
Латвія	54	0,6	57	0,6	63	0,6	88	0,7
Корея, Республіка	87	1,0	99	1,1	81	0,8	86	0,7
Австрія	107	1,2	89	1,0	74	0,8	76	0,6
Чехія	78	0,9	82	0,9	66	0,7	70	0,6
Інші країни	1 004	11,0	993	11,0	1 028	10,4	1 424	11,5

2014 рік: Згідно звітності за формою №3-ТМ «Про чисельність та склад іноземців, які тимчасово працюють в Україні», яка наразі скасована

2015-2017 роки: Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості

Як видно із наведених даних, найбільша кількість іноземних трудових мігрантів в Україні є громадянами країн-сусідів – Польщі, Туреччини, Росії, Білорусі та Азербайджану.

За видами економічної діяльності найбільш затребуваною іноземною робочою силою у 2017 році були оптова та роздрібна торгівля (22,9%), переробна промисловість (14,8%).

Стрімкими темпами зростає чисельність іноземців, які приїжджають в Україну для роботи в сфері інформація та телекомунікації: із 2,8% усіх легально працюючих у 2014 році до 10,9% усіх легально працюючих в 2017 році (таблиця 28).

Аналогічні темпи росту спостерігаються в сфері діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: із 0,8% у 2014 році до 6,3% у 2017 році.

**Таблиця 28. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства,
які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу
на працевлаштування, у 2014-2017 роках, (%)**

(за видами економічної діяльності)

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього, (особи)	9 136	9 020	9 843	12 409
<i>у тому числі за видами економічної діяльності (у відсотках до підсумку), (%):</i>				
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	4,8	3,7	3,9	3,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,7	1,7	1,5	2,8
Переробна промисловість	22,4	16,7	16,0	14,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,3	0,3	0,3	0,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,1	0,2	0,2	1,2
Будівництво	9,3	8,3	8,0	8,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	20,9	23,1	24,4	22,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,8	2,4	2,5	2,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	3,1	3,5	3,5	3,5
Інформація та телекомунікації	2,8	8,3	9,9	10,9
Фінансова та страхова діяльність	3,9	3,5	2,8	2,1
Операції з нерухомим майном	8,8	1,7	1,8	1,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,4	8,6	9,1	8,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,8	4,7	6,0	6,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,2	0,5	0,5	0,4
Освіта	3,7	3,5	3,8	3,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,1	1,8	1,8	1,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1,9	1,2	1,0	1,0
Надання інших видів послуг	8,0	6,3	3,0	3,3

2014 рік: Згідно звітності за формою №3-ТМ «Про чисельність та склад іноземців, які тимчасово працюють в Україні», яка наразі скасована

2015-2017 роки: Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості

Згідно даних статистичного бюлетеня «Основні показники діяльності ВНЗ України на початок навчальних років» кількість іноземних студентів, які навчалися у ВНЗ України I-IV ступенів на початок 2017/2018, становила 48 991 особу, з яких 8 054 особи було прийнято на початковий цикл навчання. Ще 10 845 іноземних студентів було випущено після закінчення повного циклу навчання.

3.6. Імміграція

Імміграційні відносини є важливою складовою міграційних процесів. Прийняття 7 червня 2001 року Закону України «Про імміграцію» вперше дозволило законодавчо врегулювати умови і порядок імміграції в Україну, що стало значним внеском у формування міграційного законодавства.

Отже, імміграція – це прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання. З прийняттям Закону України «Про імміграцію» простежується стабільна тенденція до збільшення кількості іммігрантів та осіб, які бажають отримати дозвіл на імміграцію в Україну.

У 2001 році на території України постійно проживало 101,7 тис. іммігрантів, у 2002 – 106,4 тис., у 2003 – 108,5 тис., у 2004 – 119,2 тис., у 2005 – 128,1 тис., у 2006 – 149,4 тис., у 2007 – 165 тис., у 2008 – 178 тис., у 2009 – 186 тис., у 2010 – 198 тис., у 2011 – 210 тис., у 2012 – 233 тис., у 2013 – 250 тис., у 2014 році – 253 тис., 2015 році – 250 тис., станом на кінець 2016 року - 252,5 тис. осіб та у 2017 році – 264,7 тис. осіб з більше ніж зі 250 країн світу, що становить 0,62 % від всього населення України. За міжнародними стандартами критична питома вага іммігрантів по відношенню до всього населення може бути на рівні 10% та більше.

Найбільша кількість іммігрантів є громадянами країн колишнього Радянського Союзу, які зберегли сталі родинні та територіальні стосунки з громадянами України.

Щорічно іноземцям та особам без громадянства видається близько 20-25 тис. дозволів на імміграцію. Зокрема, у 2005 році було видано 25,9 тис. дозволів на імміграцію в Україну, у 2006 - 24,3 тис., у 2007 - 24,4 тис., у 2008 - 24,8 тис., у 2009 – 23,8 тис., у 2010 – 22,7 тис., у 2011 – 22,9 тис., у 2012 – 22,1 тис., у 2013 – 16,7 тис., у 2014 – 20,2 тис., у 2015 – 16,7 тис.

У 2016 році видано 15 068 дозволів на імміграцію в Україну та у 2017 році – 15 213 дозволів.

3.7. Нелегальна міграція

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» до основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві віднесено нелегальну міграцію.

ДМС є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері протидії нелегальній міграції (п. 1 Положення про ДМС України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360).

Протягом 2017 року на території держави працівниками міграційної служби виявлено 9 678 нелегальних мігрантів (за 2016 р. – 6 390), що на 51,5% більше ніж за минулий рік, з яких 508 осіб або 5,3% від загалу в'їхали в Україну незаконно - без документів, що посвідчують особу, або поза пунктами пропуску (2016 р. – 361, або 5,7%).

За регіонами перебування найбільше нелегальних мігрантів виявлено в Харківській – 1 497 або 15,5% від загалу (2016 р. – 1 179 або 18,5%), Одеській – 987 або 10,2% (2016 р. – 588 або 9,2%), Дніпропетровській – 571 або 5,9% (2016 р. – 401 або 6,3 %), Запорізькій – 453 або 4,7% (2016 р. – 272 або 4,3%), Київській – 414 або 4,3% (2016 р.- 229 або 3,6%) областях та м. Києві – 958 або 9,9% (2016 р. – 575 або 9%), інші – 49,6%.

За країнами походження переважна більшість нелегальних мігрантів є вихідцями з Росії – 2 134 особи або 22% від загалу (2016 р. – 1 571 або 24,6%), Азербайджану – 1 761 або 18,2% (2016 р. – 1 032 або 16,2%), Узбекистану – 901 або 9,3% (2016 р. – 633 або 9,9%), Молдови – 693 або 7,2% (2016 р. – 399 або 6,2%), Вірменії – 642 або 6,6% (2016 р. – 385 або 6%), Грузії – 624 або 6,4% (2016 р. – 325 або 5,1%), В'єтнаму – 305 або 3,2% (2016 р. – 201 або 3,1%), інші – 27,1%.

Серед 508 іноземців, які незаконно перетнули державний кордон на в'їзд в Україну, найбільше громадян В'єтнаму – 102 або 20,1% (2016 р. – 65 або 18%), Узбекистану – 71 або 14% (2016р. – 59 або 16,3), Азербайджану – 53 або 10,4% (2016 р. – 9 або 2,5%), Бангладеш – 48 або 9,5% (2016 р. – 14 або 4,7%), Росії – 27 або 5,3% (2016 р. – 1), Індії – 21 або 4,1% (2016 р. – 37 або 10,2), Таджикистану – 19 або 3,7% (2016 р. – 8 або 2,2%), Грузії – 19 або 3,7% (2016 р. – 9 або 2,5%), Молдови – 16 або 3,2 % (2016 р. – 10 або 2,8%), інші 26%.

Відносно нелегальних мігрантів прийнято 11 709 рішень (2016 р. – 7 294), зокрема:

25 - про добровільне повернення (2016 р. – 20), виконано 17 або 68%;

9 264 - про примусове повернення (2016 р. – 5 954), з яких виконано 4 415 або 47,7% (2016 р. – 2 092 або 35,1%);

376 – про примусове видворення (2016р. – 255), з яких виконано 214 або 57% (2016 р. – 136 або 53,3%);

1 770 – про заборону в'їзду в Україну (2016 р. – 895);

274 – поміщено в ПТПП (2016 р. – 170).

Протягом 2017 року за порушення законодавства про правовий статус іноземців до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 203 КУпАП притягнуто 26,4 тис. (2016 р. – 20,2 тис.) іноземних громадян, що на 30,7 % більше, ніж за аналогічний період минулого року, а за статтями 204, 205 і 206 КУпАП – 7,6 тис. (2016 – 6,5 тис.) осіб, які допустили чи сприяли таким порушенням, що на 16,9% більше, ніж за аналогічний період минулого року.

За регіонами перебування найбільше іноземців-порушників за ознаками ч. 1 ст. 203 КУпАП виявлено в Одеській – 4 тис. або 15,1 % (2016 р. – 3 тис., +33,3 %), Харківській – 3,4 тис. або 12,9 % (2016 р. – 2,8 тис., +28,4%), Київській – 1,6 тис. або 6,1 % (2016 р. – 1,1 тис., +27,3 %), Дніпропетровській – 1,3 тис. або 4,9 % (2016 – 1 тис., +30 %), Запорізькій – 1 тис. або 3,8 % (2016 – 853, + 17,2 %), Херсонській – 871 або 3,3 % (2016 р. – 729, +19,5 %), Кіровоградській 605 або 2,3% (2016 р. – 519, +16,6%) областях та м. Києві – 3,5 тис. або 13,3% (2016 р. – 2,46 тис. +34,6%), інші – 38,3 %.

За країнами походження переважна більшість іноземців-порушників за ознаками ч. 1 ст. 203 КУпАП є вихідцями з Росії – 7,3 тис. або 27,7 % від загалу (2016 р. – 6,3 тис. +15,9 %), Азербайджану – 3,3 тис. або 12,5 % (2016 р. – 2,2 тис., +50 %), Молдови – 1,9 або 7,2 % (2016 р. – 1,3 тис., +46,2%), Узбекистану – 1,8 тис. або 6,8 % (2016 р. – 1,1 тис., +63,6 %), Грузії – 1,4 тис. або 5,3% (2016 р. – 968, +44,6%) та Вірменії – 1,4 тис. або 5,3 % (2016 р. – 1 тис., +30 %), інші –35,2%.

Заходи з протидії нелегальній міграції

З метою підвищення ефективності протидії нелегальній міграції органами ДМС у 2017 році в тісній співпраці з правоохоронними органами організовано та узято участь у проведенні ряду практичних заходів з нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері.

14 березня – 5 квітня 2017 року цільові профілактичні заходи щодо нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері під умовною назвою «Мігрант».

За час проведення заходів територіальними органами та підрозділами ДМС виявлено 866 нелегальних мігрантів, стосовно 801 з них прийняті рішення про примусове повернення, стосовно 35, за поданням органів і підрозділів ДМС, судами прийнято рішення про примусове видворення з України, 117 заборонено подальший в'їзд в державу строком на 3 роки, поміщено до ПТПП для організації заходів з примусового видворення 32 мігранти.

До адміністративної відповідальності за порушення міграційного законодавства притягнуто 2 837 осіб, у т.ч. 2 094 іноземців - за ст. 203 КУпАП, та 743 українських фізичних та юридичних осіб - за ст.ст. 204 - 206 КУпАП, 41 іноземному громадянину скорочено строк перебування в Україні.

На порушників міграційного законодавства накладено штрафів на суму понад 1,4 мільйона гривень, стягнуто штрафів на суму 1,3 мільйона гривень.

13 – 23 липня 2017 року цільові профілактичні заходи з виявлення іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України під умовною назвою «Ринок».

Загалом у результаті проведених на території держави заходів було виявлено 571 нелегального мігранта, стосовно 555 прийнято рішення про примусове повернення, 10 мігрантів примусово видворено, 12 іноземців розміщено до ПТПП, 96 іноземцям-порушникам заборонено в'їзд в Україну, 29 – скорочено строк тимчасового перебування в Україні.

До адміністративної відповідальності притягнуто 1 593 особи, у тому числі за ч. 1 ст. 203 КУпАП – 1 253, ст. 204 КУпАП – 22, ст. 205 КУпАП – 305 та за ст. 206 КУпАП – 16.

На правопорушників за час проведення заходів накладено штрафів на суму 811 690 грн., стягнуто штрафів на суму 735 245 грн.

20 липня – 31 серпня 2017 року за ініціативою Національної поліції України цільові профілактичні заходи щодо нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері під умовною назвою «Мігрант».

Під час проведення заходів з НПУ до органів та підрозділів ДМС надійшло 330 подань про скорочення строку тимчасового перебування на території України іноземцям та особам без громадянства, з них задоволено 74, 1317 подань про примусове повернення (задоволено 73) та 443 клопотань про заборону в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну (задоволено 202).

Ужитими спільними заходами ДМС та Нацполіцією з 1 по 31 серпня 2017 року було виявлено 1 565 нелегальних мігрантів, стосовно яких ДМС було прийнято 1 424 рішення про примусове повернення та 48 рішень про примусове видворення, 38 іноземці розміщено до ПТПП, 280 іноземцям заборонено в'їзд в Україну.

За порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні (ч. 1 ст. 203 КУпАП) до адміністративної відповідальності притягнуто 3 470 іноземних громадян.

За час проведення заходів працівниками ДМС забезпечено виконання 260 рішень про примусове повернення та 19 рішень про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства з території України.

З 16 жовтня по 24 грудня 2017 року за ініціативою ДМС проводилися цільові профілактичні заходи щодо нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері під умовною назвою «Мігрант».

Під час проведення спільних заходів з НПУ до органів та підрозділів ДМС надійшло:

- 252 подань про скорочення строку тимчасового перебування на території України іноземцям та особам без громадянства, з них задоволено 117;
- 2 009 подань про примусове повернення, з них задоволено 1 797;
- 333 клопотань про заборону в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, з них задоволено 282.

Ужитими спільними заходами ДМС та НПУ з 26 жовтня по 24 грудня 2017 року було виявлено 3 084 нелегальних мігрантів, стосовно яких ДМС було прийнято 2 848 рішень про примусове повернення, 128 рішень про примусове видворення, 82 іноземці розміщено до ПТПІ, 692 іноземцям заборонено в'їзд в Україну. Працівниками ДМС забезпечено виконання 1 143 рішень про примусове повернення та 96 рішень про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства з території України.

За порушення міграційного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 8 773 громадян, з них: за ч.1 ст. 203 КУпАП – 6 756; за ст. 204 КУпАП – 106; за ст. 205 КУпАП – 1774; та за ст. 206 КУпАП – 137.

На порушників накладено штрафів на загальну суму понад 4,7 мільйона гривень, з них стягнуто 4,1 мільйона гривень.

У 2017 році міграційна ситуація на кордонах України, насамперед, обумовлювалася подальшою нестабільною воєнно-політичною та соціально-економічною ситуацією в країнах Близького, Середнього Сходу та Південно-Східної Азії, посиленням контролю урядами європейських країн за потоками біженців.

У той же час, міграційна криза в ЄС практично не вплинула на міграційні потоки (направлені до країн - членів ЄС) в мережі країн східного партнерства. Зокрема, рівень загрози нелегальної міграції громадян третіх країн через територію України залишається незначним.

За даними Європейського агентства прикордонної та берегової охорони FRONTEX у 2017 році зменшилась на 60 % кількість випадків нелегального перетинання кордону в ЄС. В основному це відбулося за рахунок скорочення кількості мігрантів, які намагались досягти території Італії та Греції. За попередніми даними, зафіксовано близько 204 300 незаконних перетинів кордону.

Маршрут нелегальної міграції що проходить територією України взагалі не розглядається як загрозливий під час загального огляду ситуації.

За 11 місяців 2017 року встановлено 751 факт незаконного перетинання кордону виявленого Україною, Республікою Білорусь та Республікою Молдовою та суміжними країнами ЄС.

Загальна кількість нелегальних мігрантів, затриманих за спробу незаконного перетинання державного кордону, зменшилася на 14% (у 2017 році - 898, у 2016 році - 1040), що пов'язано з загальним зменшенням на 22% затриманих нелегальних мігрантів на кордоні з ЄС (у 2017 році - 679, у 2016 році - 864), насамперед на кордоні з Угорщиною - у 3,4 рази (у 2017 році - 132, у 2016 році - 443).

Загалом на кордонах відмічається:

з Словаччиною - зростання на 39% (у 2017 році - 333, у 2016 році - 238); з Румунією - зростання на 12% (у 2017 році - 65, у 2016 році - 57); з Польщею - зростання на 17% (у 2017 році - 149, у 2016 році - 126); з Молдовою - зменшення на 6% (у 2017 році - 144, у 2016 році - 143); з Білорусією - зменшення на 14% (у 2017 році - 6, у 2016 році - 7); з Росією - зростання на 73% (у 2017 році - 64, у 2016 році - 37); повітряного сполучення - зменшення у 2 рази (у 2017 році - 3, у 2016 році - 8).

Аналогічно з минулим роком, основна кількість (92%) нелегальних мігрантів затримувалася поза пунктами пропуску - 831 осіб (у пунктах пропуску - 67 осіб).

Одночасно, разом із збільшенням на 9,1% інтенсивності ласажиропотоку відмічається збільшення в 1,5 рази кількості потенційних нелегальних мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну (у 2017 році - 5 116, у 2016 році - 3 347).

Крім того, відмічається збільшення майже в 2 рази виявлених нелегальних мігрантів, які порушили терміни перебування на території України (у 2017 році - 2 854, у 2016 році - 1 528), більшість з яких - 2 595 осіб, (90 % від загальної кількості нелегальних мігрантів, які порушили терміни перебування на території України) виявлено на кордоні з Молдовою.

Це збільшення пов'язано із загальною автоматизацією контролю за термінами перебування іноземних громадян в Україні.

Починаючи з червня ц.р. в пунктах пропуску здійснюється автоматичний підрахунок терміну перебування в Україні іноземців з усіх країн з безвізовим порядком в'їзду (іноземці можуть перебувати в Україні не більш як 90 днів протягом 180 днів, за виключенням іноземців, яким згідно з міжнародними договорами встановлено інші терміни перебування).

Основні маршрути незаконного переправлення нелегальних мігрантів поза пунктами пропуску до країн ЄС зберігаються на ділянках Закарпатської та Львівської областей.

Поряд з цим, залишаються високими рівні ризиків переправлення нелегальних мігрантів в Україну поза пунктами пропуску з території РФ (ділянки Харківської, Сумської та Чернігівської областей).

Результати протидії нелегальній міграції вказують на певні зміни в структурі потоків нелегальних мігрантів за громадянством. Відмічається

активне функціонування каналів переправлення поза пунктами пропуску нелегальних мігрантів з Туреччини, Бангладеш, Шрі-Ланки, В'єтнаму, Алжиру та Індії. При цьому, позитивна тенденція до активізації нелегальної міграції характерна для нелегальних мігрантів з В'єтнаму, Туреччини, Індії та Алжиру.

Основною категорією мігрантів, затриманих за незаконне перетинання кордону, є громадяни: В'єтнаму (239), Молдови (113), Індії (95), Туреччини (69), Бангладеш (48), Сирії (39), Росії (30), Алжиру та Пакистану (по 25), Марокко (21), Вірменії (20), Шрі-Ланки (18), Монголії (13), Таджикистану (12), Грузії (11), Азербайджану (9), Ємену (8), Афганістану та Іраку (по 6), Сенегалу та Камеруну (по 5), Сомалі та Узбекистану (по 4), Єгипту, Палестини та Гвінеї (по 3), Гани, Еритреї, Західної Сахари, Киргизстану, Непалу, Кот-д'Івуару (по 2) та інші.

Основні загрози, пов'язані з незаконним переправленням нелегальних мігрантів з України відмічаються у пунктах пропуску на українсько-польському, українсько-словацькому кордоні та на повітряній ділянці кордону.

Маршрути незаконного переправлення нелегальних мігрантів на каналах міжнародного сполучення залишаються без змін.

Основну кількість потенційних нелегальних мігрантів не пропущено в Україну в пунктах пропуску з Білорусією (у 2017 році - 327, у 2016 році - 544), Молдовою (у 2017 році - 1383, у 2016 році - 843) та аеропортах (у 2017 році - 2956, у 2016 році - 1601), в основному громадян Грузії, Молдови, Російської Федерації, Азербайджану, Узбекистану та Вірменії.

На каналах міжнародного сполучення загальна характеристика міграційних потоків за громадянством практично не змінилася.

Більшість не пропущених мігрантів становили громадяни Молдови (895), Грузії (825), Росії (560), Індії (558), Алжиру (243), Азербайджану (211), Марокко (188), Узбекистану (177), Таджикистану (157), Лівії (143), Іраку (140), Пакистану (119), Туреччини (116), Вірменії (112), Нігерії (84), В'єтнаму (73), Сирії (65), Афганістану (39), Казахстану, Киргизстану (по 37), Палестини (30), Єгипту (26), Ірану (23), Йорданії (22), Кот-д'Івуару (21), Бангладеш (20) та інші.

У той же час, необхідно відзначити активізацію використання каналів міжнародного сполучення для прибуття в Україну потенційними нелегальними мігрантами з Індії, Алжиру та Лівії.

Категорія нелегальних мігрантів, які намагалися використовувати підроблені та чужі паспортні документи змін не зазнала. Здебільшого затримувалися нелегальні мігранти з Ірану (20), Туреччини (17), Іраку (10) та Молдови (9).

Необхідно відзначити, що 30% виявлених чужих та підроблених документів, які використовували нелегальні мігранти, належали європейським країнам (Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Греція, Іспанія, Німеччина та Румунія).

Схеми організації переправлення нелегальних мігрантів залишаються незмінними, а саме:

На каналах міжнародного сполучення використовуються:

- дійсні паспортні документи, дійсні українські візи, видані на запрошення підставних приватних осіб, підроблених запрошень навчальних закладів, туристичних ваучерів, неіснуючих приватних та «державних» підприємств;

- чужі та підроблені паспорти, підроблені посвідки на постійне проживання або тимчасове перебування в Україні, підроблені (недійсні) відмітки ДПСУ;

- режим безвізового порядку в'їзду в Україну;

- схема «транзитного проїзду через Україну» у пунктах пропуску для повітряного сполучення, яка передбачає зміну у транзитній зоні аеропорту, після прибуття в Україну, напрямку руху на рейси європейського сполучення та використання нових паспортних документів (як правило підроблених) або підроблених віз європейських країн.

19.05.2017 в пункті пропуску «Бориспіль» під час перевірки транзитних пасажирів рейсу сполученням «Стамбул-Київ-Брюсель» виявлено громадянку Ірану, яка пред'явила паспорт громадянина Гоецп, з ознаками часткової підробки.

Поза пунктами пропуску нелегальні мігранти переправляються (як в Україну, так і з України) незначними групами (2-3 особи), як самотійно (за допомогою топографічних карт та ОРЗ навігаторів), так і у супроводі пособників з числа місцевих мешканців прикордонних районів або представників іноземних діаспор.

Одночасно відмічається тенденція до збільшення чисельності груп нелегальних мігрантів до 10 - 20 осіб.

Наприклад у вересні 2017 року у Сколівському районі Львівської області працівниками Нацполіції затримано мікроавтобус «Мерседес» (української реєстрації, під керуванням громадянина України), в якому перебували 20 громадян В'єтнаму.

Встановлено, що нелегальні мігранти до їх затримання незаконно перетнули державний кордон в Україну з Російської Федерації.

До загальних тенденцій 2017 року щодо реалізації загрози нелегальної міграції через територію України можливо віднести:

- практичне припинення функціонування каналів переправлення нелегальних мігрантів з Афганістану;

- активізацію нелегальної міграції до Словаччини громадян В'єтнаму, Індії, Сирії та Туреччини;

спад активності нелегальної міграції громадян Грузії до Словаччини, Сирії та Туреччини - до Угорщини;

зростання ризиків незаконного переправлення в Україну нелегальних мігрантів з В'єтнаму, Бангладеш та Індії з території РФ поза пунктами пропуску.

Основними факторами, які впливають на рівень уразливості нелегальної міграції залишаються:

криміналізація протиправної діяльності пов'язаної з незаконним переміщенням мігрантів, масштаби пособницької бази серед мешканців прикордонних регіонів та національних діаспор і земляцтв на території України;

недосконалість міграційного законодавства України;

значна кількість іноземних діаспор, у тому числі, іноземних студентів.

Зростання рівня загрози нелегальної міграції до країн ЄС поза пунктами пропуску малоймовірне. Найбільш активними залишатимуться спроби переправлення нелегальних мігрантів на українсько-угорській та українсько-словацькій ділянках кордону. Крім того, у зв'язку з політичною кризою в Туреччині можливо очікувати збільшення кількості нелегальних мігрантів з цієї країни, насамперед на українсько-польській та українсько-румунській ділянках кордону.

Залишається ризик перенаправлення каналів нелегальної міграції Західно-Балканського маршруту, зі зміною цього трафіку в напрямку Румунії - України, в тому числі через морську ділянку кордону.

В умовах запровадження (з 7 квітня 2017 року) на зовнішніх кордонах ЄС нових правил ідентифікації і прикордонного оформлення подорожуючих (Згідно з ними, контролю підлягають усі без виключення особи, які перетинають зовнішній кордон ЄС, із відповідним проведенням перевірок по базах даних) та технічного переозброєння й розбудови прикордонної інфраструктури на східному кордоні Республіки Польща (у період до кінця 2018 року) можливо очікувати переорієнтацію потоків нелегальної міграції поза пунктами пропуску (зокрема громадян Туреччини) з українсько-польського кордону на кордони з іншими країнами ЄС.

Зміни до закону №404/2011 «Про перебування іноземців», спрямовані на спрощення процедури прибуття, перебування та працевлаштування на території Словацької Республіки осіб із країн, що не є членами ЄС можуть вплинути на зростання рівня ризиків нелегальної міграції на українсько-словацькому кордоні поза пунктами пропуску.

За інформацією Міністерства юстиції України в Україні на початок 2017 року налічувалося 1 151 іноземця, які відбували покарання в установах виконання покарань, а на початок 2018 року – 1 179 осіб.

Таблиця 29. Кількість засуджених та ув'язнених іноземних громадян, які трималися в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Країни	Станом на 01.01.2014		Станом на 01.01.2015		Станом на 01.01.2016		Станом на 01.01.2017		Станом на 01.01.2018	
	УВП	СІЗО	УВП	СІЗО	УВП	СІЗО	УВП	СІЗО	УВП	СІЗО
Країни СНД	2023	644	933	462	898	416	627	524	530	649
Інші країни світу	105	86	60	52	48	66	27	73	22	55
Разом	2 858		1 507		1 428		1 251		1 256	
(% від загальної чисельності утримуваних по ДКВС)	2,25		2,05		2,04		2,07		2,2	
Чисельність по ДКВС	126 935		73 431		69 997		60 399		57 100	

За 12 місяців 2017 року Національною поліцією України виявлено 50126 адміністративних правопорушень, вчинених іноземцями.

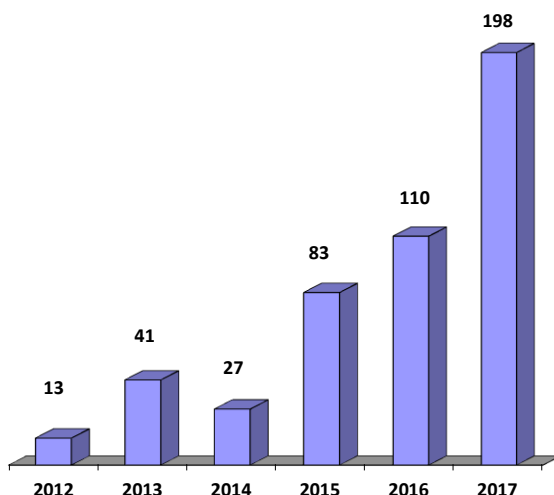
3.8. Протидія торгівлі людьми

Органи державної влади України докладає зусиль для подолання такої проблеми, як торгівля людьми.

У 2017 році в сфері протидії торгівлі людьми збільшено втричі, порівняно з попередніми роками, кількість ідентифікованих осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та встановлення їм відповідного статусу, зокрема:

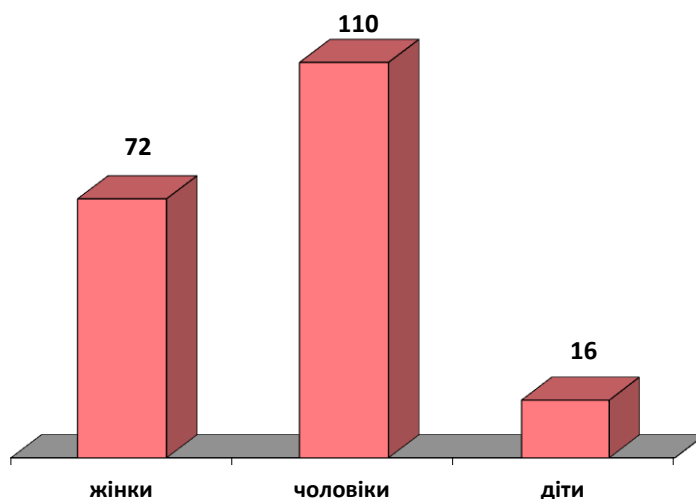
2017 рік – 198 осіб;
 2016 рік – 110 осіб;
 2015 рік – 83 осіб;
 2014 рік – 27 осіб;
 2013 рік – 41 особа;
 2012 рік – 13 осіб.

Діаграма 1. Кількість осіб, яким встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми

Так, протягом 2017 року Мінсоцполітики встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, 198 особам (громадяни України), з яких 72 жінки, 110 чоловіків, 16 дітей (4 хлопчика та 12 дівчаток). За видами експлуатації 119 осіб постраждало від трудової експлуатації, 46 – сексуальної експлуатації, 11 осіб було залучено до жебракування, 2 особи постраждало від змішаної експлуатації, 3 дітей було продано та 17 осіб втягнуто у злочинну діяльність. Серед країн, де постраждало найбільше громадян України - Російська Федерація, Україна, Республіка Польща, Республіка Туреччина.

Діаграма 2. Категорія осіб, яким Мінсоцполітики у 2017 році встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми

У 2017 році Мінсоцполітики посилено співпрацю з основними суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема, Генеральною прокуратурою, Національною поліцією, Міністерством закордонних справ, Міністерством юстиції, Державною міграційною службою тощо.

З метою удосконалення державної політики у сфері протидії торгівлі людьми на розгляді у Верховній Раді України перебуває проект Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії торгівлі людьми та захисту постраждалих осіб” (реєстр. № 6125 від 23.02.2017).

Одним із досягнень Уряду України у боротьбі з торгівлею людьми є підвищення України в рейтингу країн з протидії торгівлі людьми, який щорічно готується Державним департаментом США.

Відзначивши зусилля, які Україна докладає у цій сфері, 27 червня 2017 року Україну було виведено з Контрольного списку Другої групи та підвищено до Другої групи (належать країни, що не відповідають мінімальним стандартам Федерального Закону США „Акт про захист жертв торгівлі людьми”, але уряди яких докладають серйозні зусилля з викорінення торгівлі людьми).

На підтвердження вищенаведеного, впродовж 2017 року зареєстровано до ЄРДР 346 фактів, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 149 КК України (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини).

Таблиця 30. Виявлені факти та кількість осіб, які потерпіли від злочинів передбачених ст. 149 КК України

Рік	Всього фактів торгівлі людьми	У них потерпілих:			
		Усього	з них		у тому числі неповнолітніх
			жінок	чоловіків	
2014	109	86	68	18	2
2015	111	102	62	40	6
2016	124	69	53	16	4
2017	346	367	184	183	11

Кількість виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, порівняно з минулим роком збільшилась на 201 % (у 2016 році – 115).

Установлено та надано допомогу 367 потерпілим від торгівлі людьми (184 особи жіночої статі), у тому числі 11 неповнолітнім та 11 малолітнім дітям.

За 12 місяців 2017 року іноземцями вчинено 25 кримінальних правопорушень за ознаками ст. 149 КК України (з яких громадянами Туреччини - 16, КНР та Словаччини - по 4, інших країн - по 1 злочину).

Слід зауважити, що офіційні статистичні дані стосовно громадянства потерпілих від торгівлі людьми, а також різновиду їх експлуатації відсутні.

У 2017 році задокументовано 2941 кримінальне правопорушення, вчинене іноземцями (за закінченими розслідуванням провадженнями).

Із зазначеної кількості найбільше злочинів вчинено громадянами РФ - 746, Грузії - 707, Азербайджан - 425, Молдова - 271.

За видами кримінальні правопорушення, вчинені іноземцями, поділяються наступним чином: ст. 115-118 КК України - 51, ст. 121 - 42, ст. 185 - 1 145, ст. 186 - 226, ст. 187 - 111, ст. 190 - 106, ст. 262-2631 - 99, ст. 286 - 85, ст. 305-324 - 203,

3.9. Шукачі захисту

Україна в 2002 році приєдналася до Конвенції ООН про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року.

Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI (далі – Закон) Україна надає захист іноземним громадянам і особам без громадянства, які його шукають на її території, шляхом:

визнання біженцем;

визнання особою, яка потребує додаткового захисту;

визнання особами, які потребують тимчасового захисту.

Згідно з положеннями Закону біженцем може бути визнана особа, яка не є громадянином України і яка внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Особа, яка потребує додаткового захисту, – особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та вищезазначеного Закону, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань.

Особи, які потребують тимчасового захисту, - іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження.

У 2017 році до територіальних органів ДМС із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, звернулося 771 іноземець та особа без громадянства.

Лідерами за кількістю звернень були вихідці з, Афганістану (130), Росії (100), Сирії (65), Іраку (42) та Узбекистану (34).

Розподіл звернення осіб із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, є аналогічним до місць проживання осіб, яким такий захист надано. Так, найбільше навантаження у 2017 році припало на шість регіонів України, з них: Одеська область – 226 осіб, місто Київ – 157, Харківська область – 93, Київська область – 88, Львівська область – 57 та Закарпатська область – 40.

У 2017 році згідно з рішеннями ДМС 21 особу визнано біженцями, 74 – особами, які потребують додаткового захисту.

На 1 січня 2018 року в Україні на обліку територіальних органів ДМС перебувало 2 382 офіційно визнаних біженців та 649 осіб, які потребують додаткового захисту, у тому числі 660 дітей у складі сім'ї у віці до 14 років та 3 дітей, розлучених із сім'єю у віці до 18 років.

Розселення визнаних біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, по регіонах України було нерівномірним. Найбільша кількість вказаних осіб проживає у місті Києві – 1033 біженці та 106 осіб, які потребують додаткового захисту, Одеській області – 923 біженці та 228 осіб, які потребують додаткового захисту, Харківській області – 100 біженців та 72 особи, які потребують додаткового захисту, Закарпатській області – 56 біженців та 79 осіб, які потребують додаткового захисту, Київській області – 110 біженців та 18 осіб, які потребують додаткового захисту.

У 2016 році розглянуто заяви 656 іноземців та осіб без громадянства про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, з них 22 особи визнано біженцями та 49 осіб – такими, які потребують додаткового захисту.

ДМС налагоджено конструктивне співробітництво з Представництвом Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців в Україні (далі – УВКБ ООН) з питань, що стосуються шукачів захисту, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. З метою подальшого формування якісної системи надання захисту в Україні ДМС України продовжує брати активну участь у заходах в рамках другої фази проекту «Ініціатива підвищення якості систем надання притулку в країнах

Східної Європи та Південного Кавказу» з 2016 року, що здійснюється Представництвом УВКБ ООН в Україні та є продовженням проекту 2013-2014 років (проект подовжено до кінця 2017 року).

3.10. Рeadмісія

Угоди про реадмісію становлять взаємні зобов'язання України, ЄС та інших держав, з якими укладено Угоди про реадмісію, прийняти назад своїх громадян, громадян третіх країн і осіб без громадянства, котрі незаконно прибули на територію однієї договірної сторони або залишаються там без законних підстав, якщо ці особи прибули з території іншої договірної сторони.

Протидія нелегальній міграції є одним з основних завдань, які стоять перед нашою державою та вимагає розбудови міграційних відносин з іноземними країнами, зокрема з країнами-членами ЄС.

Актуальність співробітництва з питань реадмісії взагалі та у Європі зокрема, пояснюється політичними та економічними змінами у світі, які викликали зростання міграції, у тому числі і нелегальної.

З цією метою Україна зацікавлена в підписанні угод та виконавчих протоколів з питань реадмісії осіб, які б створювали правові підстави та визначали порядок здійснення реадмісії осіб між державами.

Рeadмісія - передавання з території запитуючої договірної держави та приймання на територію запитуваної договірної держави громадян договірних держав, громадян третіх країн або осіб без громадянства на підставах та в порядку, визначеному міжнародними угодами про реадмісію.

Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб:

підписана 18.06.2007;

ратифікована 15.01.2008 (Закон України № 116-VI);

набула чинності 01.01.2010.

Слід зазначити, що відповідно до пункту 1 статті 16 Угоди, укладення імплементаційних протоколів є правом України та держав – членів ЄС.

Так, в імплементаційних протоколах сторони можуть додатково визначити компетентні органи, пункти перетину кордону, засоби зв'язку, а також додаткові процедури, засоби та документи щодо виконання Угоди.

22 вересня 2017 року в м. Києві було проведено чергове Десяте засідання Спільного комітету з питань реадмісії «Україна – ЄС», що проводиться відповідно до статті 15 Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

За результатами засідання обидві сторони зазначили, що зустріч підтвердила високий рівень виконання Угоди українською стороною.

У ході заходу європейська сторона відзначила відсутність передумов скасування безвізового режиму ЄС для України з огляду на належне виконання Україною своїх зобов'язань відповідно до Угоди про реадмісію з ЄС.

Більш того, представники Польщі та Нідерландів наголосили на відмінній взаємодії з Україною не тільки в сфері реадмісії, а й загалом у сфері міграції.

У відповідь Голова Української частини Спільного комітету з питань реадмісії Максим Соколюк підкреслив, що не зважаючи на наявність проблем в усіх сферах суспільно-політичного життя України, пов'язаних з окупацією Російською Федерацією Українського Криму, а також її неприкритою збройною агресією в окремих східних регіонах нашої Держави, компетентні органи України й надалі докладатимуть максимум зусиль для ефективної реалізації Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб, оскільки належне виконання своїх міжнародних зобов'язань перед Європейським Співтовариством сьогодні є одним з пріоритетів міграційної політики України.

Рeadмісія може здійснюватися за стандартною та прискореною процедурами. За виконання стандартної відповідає Державна міграційна служба України, прискореної – Державна прикордонна служба України. Транзитне перевезення повітряним та морським шляхами здійснюється Державною прикордонною службою України.

У 2015 - 2017 роках ДМС України виконувала міжнародні зобов'язання України по реадмісії осіб за стандартною процедурою. Кількість запитів про реадмісію, які надходили у вищезазначені роки, кількість погоджених запитів стосовно громадян України та іноземців, які мають законні підстави для перебування та території України, а також кількість запитів на які було надано відмову, відображено нижченаведеній порівняльній таблиці.

Таблиця 31. Статистичні дані щодо запитів на реадмісію.

Запитуюча держава	Усього запитів			Кількість погоджених запитів						Кількість відмовлених запитів		
	2015	2016	2017	2015		2016		2017		2015	2016	2017
				громадян України	іноземців	громадян України	іноземців	громадян України	іноземців			
Росія	15	19	35	8	0	4	0	14	0	7	15	21
Німеччина	63	337	694	53	0	204	0	373	12	10	133	309
Польща	172	159	140	149	0	111	0	110	6	23	48	24
Нідерланди	84	55	59	60	0	39	0	42	1	24	16	16
Швейцарія	27	25	31	12	0	13	1	18	0	15	11	13

Швеція	69	54	97	46	0	42	0	58	0	23	12	39
Норвегія	18	4	4	14	0	4	0	3	0	4	0	1
Грузія	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Румунія	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0
Словенія	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Бельгія	0	1	14	0	0	0	0	12	0	0	1	2
Угорщина	0	7	1	0	0	3	1	0	0	0	3	1
Всього	452	633	1 083	342	0	422	2	635	19	110	241	429

Всього на кінець 2017 року в Україні діяли угоди про реадмісію із 18 країнами світу. Продовжується робота з підготовки до підписання Імплементативних протоколів з державами-членами ЄС, а також Угод про реадмісію та Імплементативних протоколів до них з іншими країнами.

Станом на сьогодні набрали чинності Імплементативні протоколи між Кабінетом Міністрів України та Урядами Австрії, Чехії та Естонії до Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

Наразі продовжується робота з підготовки до підписання Імплементативних протоколів у сфері реадмісії осіб з іншими державами-членами ЄС, а також Угод про реадмісію та Імпелементативних протоколів до них з іншими європейськими країнами.

Так, 24 квітня 2017 року під час офіційного візиту делегації ДМС на чолі з Головою М.Ю. Соколюком до міста Варшави для ознайомлення з роботою державних органів Республіки Польща в міграційній сфері у Посольстві України в Республіці Польща підписано Імплементативний протокол між Кабінетом Міністрів України та Республікою Польща до Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб. За Уряд Республіки Польща цей міжнародний договір підписано Головним комендантом Прикордонної варти Республіки Польща полковником Марком Лапинським.

18 травня 2017 року за ініціативи Державної міграційної служби України проведено експертні українсько-словацькі консультації, в ході яких сторони постатейно узгодили текст Імплементативного протоколу між Урядами України та Словаччини до Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

За результатами консультацій експертами досягнуто домовленостей щодо початку внутрішньодержавних процедур щодо опрацювання проекту Імплементативного протоколу.

7 червня 2017 року Міністром внутрішніх справ України А.Б. Аваковим в ході офіційної церемонії, що відбулася в Міністерстві закордонних справ України в місті Києві підписано Угоду між Україною та Швейцарською Конфедерацією про реадмісію (слід відзначити, що одночасно Міністром

закордонних справ України Павлом Клімкіним було підписано Угоду між Україною та Швейцарською Конфедерацією про лібералізацію візового режиму, оскільки за попередньою домовленістю зі швейцарською стороною підписання цих двох документів мало відбутися одночасно).

Наразі тривають внутрішньодержавні процедури, необхідні для ратифікації вчиненої Угоди про реадмісію.

14 червня 2017 року за ініціативи Державної міграційної служби України проведено експертні українсько-німецькі консультації, в ході яких сторони постатейно опрацювали текст Імплементатійного протоколу між Урядами України та ФРН до Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

6 жовтня 2017 року під час офіційного візиту Прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана до міста Кишинів Головою ДМС Максимом Соколюком підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про реадмісію осіб та Імплементатійний протокол про порядок її реалізації. Тривають внутрішньодержавні процедури, необхідні для набрання цими міжнародними договорами чинності.

Загалом, реадмісійний діалог стосовно опрацювання текстів Імплементатійних протоколів на різних стадіях триває з 21 країною ЄС:

Так, проекти Імплементатійних протоколів до Угоди з ЄС, запропоновані українською стороною, знаходяться на опрацюванні компетентних органів країн Бенілюксу, Франції, Німеччини, Португалії, Кіпру, Словаччини, Угорщина, Румунії, Мальти, Латвії, Литви, Болгарії, Греції, Словенії, Хорватії та Швеції.

Також реадмісійний діалог на різних стадіях триває з Сербією, Білоруссю, Казахстаном, Вірменією, Ліваном, Таджикистаном, Азербайджаном, Афганістаном, Іраном, Індією, Шрі-Ланкою, Бангладеш, Іраком, Лівією, Нігерією, В'єтнамом та Пакистаном.

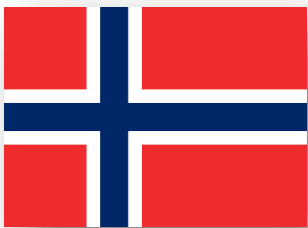
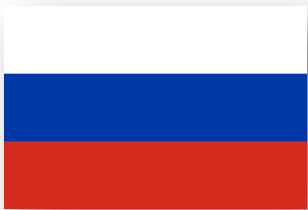
Таблиця 32. Міжнародні договори України про реадмісію

Країна	Назва міжнародного договору	Примітки
Угорська Республіка 	Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	Дата підписання: 26.02.1993 Дата ратифікації: 11.09.1998 Дата набуття чинності: 23.12.1998

Республіка Польща 	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	Дата підписання: 24.05.1993 Дата набуття чинності: 10.04.1994
Республіка Молдова 	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про приймання та передачу осіб через українсько-молдовський державний кордон.	Дата підписання: 11.03.1997 Дата ратифікації: 11.09.1998 Дата набуття чинності: 23.12.1998
Латвійська Республіка 	Угода між Урядом України та Урядом Латвійської Республіки про передачу і приймання осіб	Дата підписання: 24.07.1997 Дата ратифікації: 10.02.1998
Республіка Узбекистан 	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Узбекистан про прийом-передачу осіб, які перебувають на територіях держав нелегально	Дата підписання: 12.10.2000 Дата ратифікації: 13.09.2001

Республіка Туркменістан 	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменістану про реадмісію осіб.	Дата підписання: 14.05.2001 Дата ратифікації: 10.01.2002 Дата набуття чинності: 20.02.2002
Республіка Грузія 	Угода між Кабінетом Міністрів України і Виконавчою владою Грузії про приймання і передачу осіб (реадмісію), які знаходяться на територіях держав незаконно.	Дата підписання: 22.04.2003 Дата ратифікації: 17.03.2004 Дата набуття чинності: 26.05.2004
Швейцарська Конфедерація 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Швейцарською Федеральною Радою про реадмісію осіб, які перебувають на територіях їх держав нелегально.	Дата підписання: 11.07.2003 Дата ратифікації: 23.06.2004 Дата набуття чинності: 01.10.2004

Турецька Республіка 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб.	Дата підписання: 07.06.2005 Дата ратифікації: 24.07.2006 Дата набуття чинності: 19.11.2008
Європейське Співтовариство 	Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб.	Дата підписання: 18.06.2007 Дата ратифікації: 15.01.2008 Дата набуття чинності: 01.01.2010
Королівство Данія 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Данія про реадмісію осіб.	Дата підписання: 16.09.2007 Дата ратифікації: 21.05.2008 Дата набуття чинності: 01.03.2009

Соціалістична Республіка В'єтнам 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав.	Дата підписання: 25.09.2007 Дата ратифікації: 03.09.2008 Дата набуття чинності: 10.04.2009
Королівство Норвегія 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Норвегія про реадмісію осіб.	Дата підписання: 13.02.2008 Дата ратифікації: 06.07.2011 Дата набуття чинності: 01.09.2011
Російська Федерація 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію.	Дата підписання: 22.10.2012 Дата ратифікації: 05.06.2013 Дата набуття чинності: 08.08.2013
Австрія Республіка 	Імплементативний протокол між Кабінетом Міністрів України та Австрійським Федеральним Урядом про реалізацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 29.11.2012 Дата ратифікації: 22.01.2014 Дата набуття чинності: 20.11.2014

Чеська Республіка 	Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 21.10.2013 Дата ратифікації: 10.09.2014 Дата набуття чинності: 01.01.2015
Естонська Республіка 	Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 14.01.2015 Дата ратифікації: 16.03.2016 Дата набуття чинності: 13.04.2016
Ісландія 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісландії про реадмісію	Дата підписання: 25.09.2013 Дата ратифікації: 08.05.2015 Дата набуття чинності: 01.12.2015

IV. ВПЛИВ МІГРАЦІЇ

Як видно із наведеної вище інформації, міграція має вплив майже на всі сфери діяльності суспільства, але найбільше міграція має вплив на демографічну і соціальну ситуацію, економічну сферу, ринки праці та фінансів.

Так, за часи незалежності України населення держави скоротилося на понад 9 млн осіб. За попередніми даними Державної служби статистики України чисельність наявного населення України (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання) на кінець 2016 року становила близько 42,584 млн осіб.

Значним фактором, який вплинув на скорочення чисельності населення, став масовий виїзд працездатної частини населення України за кордон у пошуку роботи, що значним чином вплинуло і на демографічне становище в Україні, у негативну сторону.

Через низький рівень економічного розвитку України та відсутність можливостей для самореалізації населення, громадяни України з початку років незалежності України, розпочали освоєння країн світу, а в основному країн-сусідів.

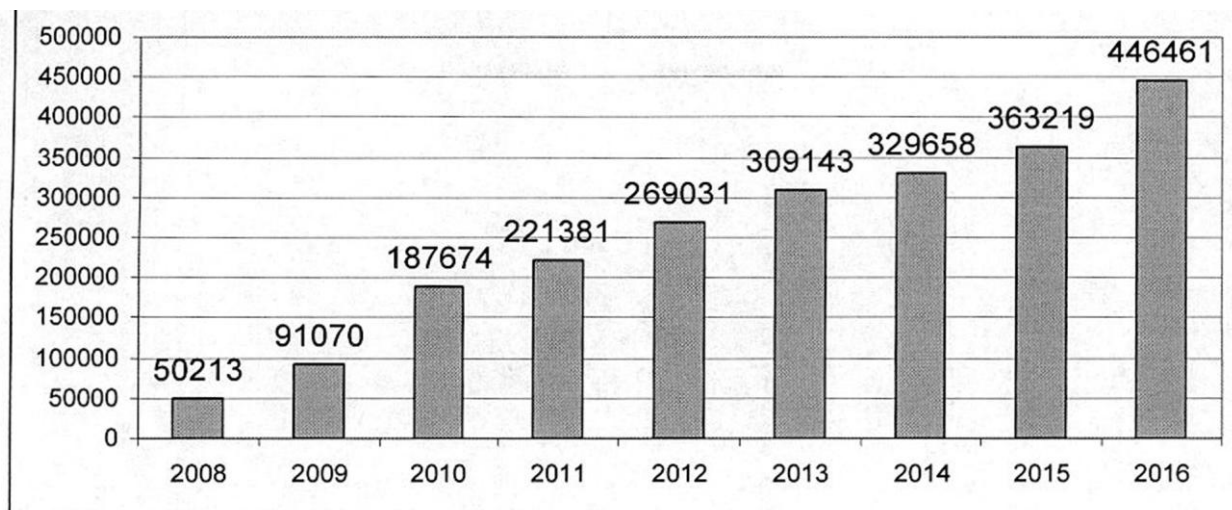
Трудова міграція нерівномірно охопила територію країни. За даними 2017 року 69,4% тих, хто виїжджав на роботу за кордон, рекрутувалися з числа мешканців західних областей. Це дещо менше, ніж в 2012 році, коли вони становили 72,4%. Частка вихідців із Заходу скоротилася за рахунок жителів Центру країни, які становили 9,2% мігрантів, тоді як у 2012 році - лише 3%, вихідців з Півдня в 2017 році було 8,6%, Сходу - 6,8% та Півночі - 6%.

Зміни в географічному походженні заробітчаних крім іншого пов'язані з військовим конфліктом на Сході країни. Так, згідно з даними дослідження, проведеного Національним банком Польщі у 2016 році, серед українських мігрантів, які вперше прибули до Польщі у 2014 та 2015 роках, 28,4% були із східної частини країни. Натомість до 2014 року частка вихідців з цього регіону становила лише 6,3%. Варто зазначити, що мігранти із Східної України за демографічними характеристиками дещо відрізняються від мігрантів з регіонів, населення яких традиційно залучене до трудової міграції переважання чоловіків, молодший вік але найголовніше, що вони мають набагато менше міграційного досвіду.

Основною моделлю міграційної поведінки українців наразі залишається тимчасова, циркулярна, тобто періодично повторювана трудова міграція. Обстеження і 2012, і 2017 років показали, що майже половина мігрантів (48,5%) становили короткотермінові (до року) трудові мігранти. Тривалість більшості (57%) виїздів за кордон не перевищувала трьох місяців. В 2012 р. поїздки до трьох місяців становили 43%. Довготривалими мігрантами (понад 12 місяців)

були лише 8,3% усіх виявлених при обстеженні 2017 р. працівників-мігрантів (в 2012 р. 17,3%). Варто також підкреслити, що 46,1% мігрантів здійснювали по кілька поїздок на рік, 5,9% виїжджали декілька разів на місяць, а 4,4% - щотижнево.

Однак, переважання короткотермінових поїздок за кордон, яке засвідчує, що центр життєвих інтересів мігрантів залишається в Україні, частково може пояснюватися тим, що, як уже зазначалося вище, особи, які виїхали за кордон всією сім'єю і є по суті переселенцями, не потрапили до вибірки обстеження. Дані країн призначення свідчать, що чисельність українців, які проживають там на постійній основі, стабільно зростає. Так, за даними Євростат, чисельність громадян України, які отримали на території ЄС статус довготривалого мігранта, що забезпечує всю повноту прав постійного мешканця і надається після п'яти років легального проживання, стабільно зростає. Протягом останніх 10 років вона збільшилася майже вдвічі (рис.5). І це без урахування мігрантів, які вже встигли набути громадянство країн перебування. Лише протягом 2016 року громадянство держав ЄС набули 24,1 тис. українців. Вони посіли перше місце серед натуралізованих іноземців в Чехії, Польщі та Румунії. І якщо щодо Румунії можна припустити, що йдеться про українців Буковини, які мають право на румунське громадянство, хоча й не мігрують до Румунії, то у випадку Чехії та Польщі набуття громадянства можливе лише для переселенців. Враховуючи несприятливі демографічні тенденції поступова трансформація частини тимчасової трудової міграції у переселенську є для України найбільш серйозною обумовленою міграцією небезпекою.

Діаграма 3. Чисельність громадян України, які мали дозволи на проживання в ЄС як довготривалі мігранти на 31 грудня відповідного року, за даними Євростату

Незадовільний демографічний стан населення України та масовий виїзд працездатної частини населення в пошуку роботи за кордон здебільшого пов'язаний із незадоволенням економічним становищем країни. Таким чином, громадяни України, які виїхали за кордон у пошуку роботи, присвячували свій час самозайнятості, і у них було менше часу займатися питаннями створення і розвитку власних сімей, що негативно вплинуло на стан народжуваності, а як наслідок – і на незадовільний демографічний стан населення України в цілому.

Проте, в умовах негативного економічного становища України, результати міграції населення України за кордон у пошуку роботи дають і позитивні плоди. Так, за даними Національного банку України за 2015-2017 роки українськими заробітчанами перераховано в Україну грошових переказів на загальну суму 23,8 млрд. дол. США (таблиця 36).

Таблиця 33. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну

млн.дол.США			
Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1. Оплата праці	5631	6731	9137
у тому числі:			
1 .а витрати мігрантів у країні			
перебування	1313	1669	2404
1 .b податки у країні перебування	202	268	464
2. Чиста оплата праці (1. - 1.а - 1.b)	4116	4794	6269
3. Приватні трансферти	2843	2741	2995
у тому числі:			
Грошові перекази робітників, що			
працюють за кордоном більше року	1013	906	996
Інші приватні трансферти	1830	1835	1999
4. Приватні перекази (2.+ 3.)	6959	7535	9264
Довідково:			
- через коррахунки банків	2005	2145	2591
- через міжнародні платіжні			
системи*	2331	2345	2247
- неформальними каналами	2623	3045	4426

Грошові перекази (за методологією КПБ6 - приватні перекази) представляють собою дохід домашніх господарств, що надходить від інших домогосподарств із-за кордону, та пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення. Перекази можуть здійснюватись як за офіційними каналами – через банки, міжнародні системи грошових переказів, поштові відділення, так і шляхом передачі наявних грошей та інших матеріальних цінностей від одного домогосподарства іншому.

У структурі платіжного балансу з грошовими переказами в значній мірі пов'язані дві статті: «оплата праці робітників» і «приватні трансферти». Ці стандартні компоненти відображаються у рахунку поточних операцій.

Приватні перекази включають:

- чисту оплату праці;
- приватні трансферти.

Чиста оплата праці представляє собою частину заробітку членів родини за кордоном, яку вони передають домашньому господарству на територію своєї економіки. Вона дорівнює різниці між оплатою праці, що отримана робітником

від тимчасового працевлаштування за кордоном, і його витратами в країні перебування.

Приватні трансфери охоплюють операції між домашніми господарствами-резидентами та домашніми господарствами – нерезидентами. Вони складаються з грошових переказів робітників, які працюють більше року, та інших приватних переказів між резидентами та нерезидентами.

За даними Національного банку України найбільше грошових переказів в Україну у 2017 році здійснено з Польщі – 3 116 млн. дол. США, хоча до цього стабільну першість займали перекази з Росії.

На другому місці були перекази з Росії – 1 292 млн. дол. США і на третьому – США з переказами на суму 679 млн дол. США (таблиця 37).

Таблиця 34. Обсяги приватних грошових переказів в Україну за основними країнами за неофіційними каналами надходження

Країни	млн дол. США		
	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Надходження	6959	7535	9264
у тому числі:	0		
Польща	1329	1991	3116
Росія	1835	1396	1292
США	516	576	679
Чеська Республіка	314	377	434
Італія	350	412	448
Німеччина	270	291	318
Ізраїль	108	171	280
Сполучене Королівство	245	259	310
Кіпр	245	249	285
Греція	191	179	179
Об'єднані Арабські Емірати	82	93	118
Віргінські острови (Брит.)	35	38	55
Сінгапур	75	73	104
Туреччина	44	57	86
Нідерланди	67	71	98
Іспанія	61	66	76
Канада	97	73	79
Швейцарія	62	63	76
Португалія	43	48	52
Норвегія	38	42	52
Інші країни	952	1010	1127
Довідково:			
Країни ЄС	3397	4254	5697
Країни СНД	1992	1553	1448

Поряд з цим, тяжіння громадян України до пошуку роботи за кордоном негативно впливає на внутрішній ринок праці в Україні, який по цій причині щороку втрачає висококваліфікованих фахівців.

ВИСНОВКИ

Схвалення Кабінетом Міністрів України 12 липня 2017 року Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року покликане вирішити ряд проблем, з якими сьогодні зіткнулася Україна у сферах міграції.

Основними з таких проблем є

- невідкладне віднайдення шляхів виходу з демографічної кризи;
- зупинення неконтрольованої трудової міграції висококваліфікованих працівників закордон;
- підвищення рівня ефективності протидії нелегальній міграції та інші.

Але вирішення вказаних проблем можливе лише за умови комплексного підходу до їх вирішення, підтримки суспільства та наявності політичної волі.

Таким чином, основні проблеми міграції, викладені у Міграційному профілі за 2017 рік, продовжують суттєво впливати на соціально-економічну ситуацію в Україні і потребують комплексної уваги профільних центральних органів виконавчої влади.